Jonathan Swift:

Gulliver kod divova

(Putovanje u Brobdingnag).

Ilustrirano. — Cijena 80 fil.

Humoristična knjižnica sv. 97-98.

HUMORISTIČNA KNJIŽNICA

TEČAJ V. SVEZAK 97.—98.

Jonathan Swift*:

Gulliverova putovanja k različitim dalekim narodina svijeta.

Putovanje u Brobdingnag.

I. glava.

Opisuje se velika oluja; dugi čamac šalju po vodu, pa pisac polazi s njime da istražuje kraj. — Njega ostave na obali, jedan ga starosjedilac uhvati i odnese u kuću nekoga farmera. — Njegov doček i različiti dogadjaji, koji su se tamo zbili. — Opis stanovnika.

Kako mi je mojom ćudi i sudbinom bio dosudjen radin i nemiran život, ostavih dva mjeseca poslije povratka u svoj rodni kraj, pa se 29. juna 1702. ukrcah u Downsu na brod »Adventure«, koji je pod zapovjedništvom kapetana Johna Nicholasa iz Cornwalla polazio u Surat. Imali smo vrlo povoljan vjetar sve do rta Dobre nade, gdje smo pristali, da uzmemo svježe vode; no našavši pukotinu na brodu, iskrcali smo svoje stvari i tamo prezimili. Budući da je kapetan obolio od groznice, nijesmo mogli ostaviti Rt do konca marta. Tada digosmo jedra i putovasmo sretno, dok nijesmo prošli morski tijesnac kod Madagaskara; no dospjevši sjeverno od toga otoka, otprilike do petoga stupnja južne širine, vjetrovi, koji na onom moru, kako se opaža,

---

* Essay o Swiftu izašao je kao predgovor Gulliverovom putovanju u Liliput (Humorist. knj. sv. 49.-51.).

duvaju od početka decembra do početka maja stalno istim smjerom izmedju sjevera i zapada, počeše 19. aprila duvati s mnogo većom žestinom i zapadnije nego obično, nastavljajući tako dvadeset dana uzastopce. Kroz to smo vrijeme bili potjerani malo na istok od Molučkih otoka i oko tri stupnja sjeverno od ekvatora, kako je našao naš kapetan motrenjem, što ga je obavio 2. maja, kad je vjetar prestao i bila potpuna tišina. Mene je ovo posljednje nemalo obradovalo. Ali on, kao čovjek veoma iskusan u plovitbi po onim morima, naloži nam da sve pripravimo protiv oluje, koja se zaista drugi dan i diže, jer je počeo da duva južnjak, nazvan južni monsun.

Videći, da bi se mogao razduvati u oluju, skinemo jedro s bonpresa i stajasmo spremni da razapnemo prednje jedro; no, kako je oluja bivala sve žešća, razgledali smo, da li su topovi dobro pričvršćeni, i razapeli krmeno jedro. Ladja se veoma nagne na bok, pa zato smo držali, da je bolje da plovimo s valima, nego da krstarimo ili plovimo bez jedara. Podvežemo i namjestimo prednje jedro, a na krmi privučemo prednji zateg. Krmilo je imalo grdan posao s olujom. Brod se je junački ponio. Napeli smo prednji konop, ali jedro se raspori i mi potegnemo s jarbola križ i spremimo jedro u ladju, pa odriješimo sav pribor na njoj. Bila je to vrlo bijesna oluja; valovi su se neobično i opasno lomili. Mi skinemo priteg i podizaljke, i pomagasmo čovjeku kod kormila. Nijesmo htjeli snimiti košno jedrilo, nego ga ostavismo, kako je bilo, jer je brod vrlo dobro hrlio pred valovima, a znali smo, da, dok je gore košno jedro, brod je to sigurniji i bolje krči sebi put morem, jer smo imali otvorenu pučinu. Kad je oluja prošla, namjestili smo prednje i veliko jedro, i upravili brod. Zatim smo podigli krmeno jedro, glavno košno i prednje košno jedro. Smjer nam bijaše sjever-sjeveroistok, a vjetar duvaše s jugozapada. Mi iznesemo na palubu uzde desnoga krila, a bacimo na stranu praće za oluju i klobučnice; uvedemo praće zavjetar-

noga boka, istaknemo buline,, tijesno ih pritegnemo i napnemo, prevučemo uzde krmenoga jedra prema vjetru, pa udesimo, koliko se dalo, brod približno onako, kako je bio. Za vrijeme te oluje, iza koje je slijedio jak vjetar sa zapada-sjeverozapada, bili smo odneseni, po mojem računu, oko pet stotina liga* k istoku, tako da ni najstariji mornar na brodu nije mogao kazati, u kojoj smo strani svijeta. Naše su zalihe dobro ustrajale, ladja nam bijaše čvrsta, a sva družina dobra zdravlja; ali u krajnoj smo nevolji bili zbog vode. Mislili smo, da je najbolje da se držimo istoga pravca, radije, nego da krenemo sjevernije, što bi nas bilo moglo dovesti do sjeverozapadnoga dijela Velike Tatarije i u Ledeno more.

Dne 16. juna 1703. jedan dječak na jarbolu opazi kopno. 17-toga dodjemo na dogled velikoga otoka ili kontinenta (nijesmo naime znali, što je); na južnoj mu strani bijaše uska prevlaka stršeći u more i draga preplitka, da nosi brod od preko stotinu tona. Mi bacimo sidro ligu daleko od te drage, i naš kapetan posla u dugom čamcu dvanestoricu svojih ljudi, dobro oružanih, s posudama po vodu, ako bi se mogla naći. Ja izmolih od njega dopuštenje, da podjem s njima, da mogu vidjeti okolicu i učiniti, koliko budem mogao, otkrića. Kad smo došli na kopno, ne vidjesmo nikakove rijeke, niti izvora, niti nikakova traga stanovnicima. Zato tumarahu naši ljudi po obali, da pronadju blizu mora nešto svježe vode, a ja sam išao otprilike jednu milju sam na drugoj strani, gdje vidjeh kraj sav neplodan i kršan. Počeh sad osjećati dosadu, pa ne videći ništa, što bi moglo zadržati moju radoznalost, vraćah se lagano dolje prema drazi. Kako mi je more ležalo cijelo pred očima, vidjeh, da su naši već u čamcu i da veslaju iz petnih žila prema brodu. Upravo htjedoh da vičem za njima, premda bi to bilo imalo malo

* Liga — 3 morske milje, preko 5 i pol km. Bilješka prevodioca.

smisla, kadno opazih golemo stvorenje, gdje ide za njima u more što brže može: ono nije gazilo mnogo dublje od koljena, a pravilo je silne korake. No naši su se odmakli od njega za pola lige, a kako je more naokolo bilo puno oštrih, šiljatih grebena, nije neman mogla da dopre do čamca. To mi je bilo kasnije rečeno, jer ja se nijesam usudio stati, da vidim konac ove zgode, nego potekoh što sam brže mogao putem, kojim sam prvo pošao, a onda se popeh na strmi brežuljak, koji mi je pružao neki vidik na okolicu. Vidjeh, da je sasvim obradjena; no to, što me je prvo iznenadilo, bijaše dužina trave, koja na onom zemljištu, što je, čini se, bilo opredijeljeno za sijeno, bijaše visoka oko dvadeset stopa.

Sidjem na glavnu cestu; držao sam je naime za takovu, premda je stanovnicima služila kao staza kroz polje ječma. Tu sam hodao neko vrijeme, ali sam malo mogao da vidim s obiju strana, jer je sad bila blizu žetva, te se je žito dizalo najmanje četrdeset stopa visoko. Išao sam jedan sat do kraja toga polja, koje bijaše ogradjeno živicom, visokom najmanje stodvadeset stopa, a sa stablima tako visokim, da nijesam mogao proračunati njihovu visinu. Tu je bio prijestup za prelaženje iz ovoga polja u obližnje. Imao je četiri stepenice i kamen, preko kojega je trebalo prekoračiti, kad se je došlo na najgornju. Meni nije bilo moguće da se popnem na taj prijestup, jer je svaka stepenica bila visoka šest stopa, a gornji kamen oko dvadeset. Nastojao sam da nadjem kakav otvor u živici, kadno opazim, gdje u obližnjem polju stupa prema prijestupu jedan od stanovnika, iste veličine, kao što je bio onaj, kojega sam vidio, kako u moru progoni naš čamac. Činio se tako velik kao obični crkveni zvonik, a zahvatao je svakim korakom, koliko sam mogao približno nagadjati, oko deset yarda. Snebih se od najvećeg čuda i straha i potrčim, da se sakrijem u žitu. Odanle sam ga vidio na vrhu prijestupa, gdje gleda natrag u susjedno polje na desno, i čuo, kako zove glasom za više stupnjeva glasnijim od govorne trublje; ali zvuk bijaše tako visoko u zraku, te sam zaista najprije pomislio, da je grom. Nato je dolazilo prema njemu sedam čudovišta, nalik na nj, sa srpovima u rukama, a svaki srp velik otprilike kao šest kosa. Ova čeljad nije bila tako dobro obučena kao prvi, čiji kao da su oni bili sluge ili radnici, jer na nekoliko riječi, što ih je on kazao, podjoše da žanju žito u polju, gdje sam se ja nalazio. Držao sam se što sam dalje mogao od njih, ali sam bio prisiljen da se gibljem vanredno teško, budući da vlati žita gdjekad nijesu bile razmaknute više od jedne stope, tako da sam jedva mogao protisnuti svoje tijelo izmedju njih. Ipak sam se trudio da idem napred, dok nijesam došao do jednoga dijela polja, gdje je žito bilo kišom i vjetrom položeno. Tu mi je bilo nemoguće da uznapredujem ma i za korak, jer su vlati bile tako preplетене, da nijesam mogao medju njima propuzati, a osje palih klasova tako čvrsto i šiljato, da mi je kroz odijelo probadalo u meso. U isto doba začujem žeteoce za sobom, ne više od neko stotine yarda daleko. Bivši sasvim klonuo od truda i potpuno svladan brigom i očajem, legnem izmedju dviju brazda i zaželim od srca, da mogu tamo dokončati svoj život. Tugovao sam za svojom osamljenom udovicom i za djecom bez oca. Žalio sam se na svoju ludost i tvrdoglavost, što sam pokušao drugo putovanje protiv savjeta svih svojih prijatelja i rodjaka. U ovom strašnom duševnom uzbudjenju nijesam mogao a da ne pomislim na Lilliput, kojega su stanovnici gledali na me kao na najveće čudo, što se je ikada na svijetu pojavilo; gdje sam mogao svojom rukom vući carsko brodovlje i izvršiti ona druga djela, koja će biti zabilježena za uvijek u ljetopisima onoga carstva, dok će potomstvo jedva u njih vjerovati, premda su posvjedočena milijunima ljudi. Pomislih, kakovo mora da je to poniženje za me, što se kod ovoga naroda činim tako neznatnim, kao što bi se jedan Lilliputanac činio medju nama, No shvatio sam, da bi to bila još najmanja nesreća; jer, budući da se

opaža, da su ljudski stvorovi divlji i okrutniji razmjerno prema svojoj veličini, što sam drugo mogao očekivati, nego da ću biti zalogajem u ustima prvoga izmedju ovih golemih barbara, koji me uhvati? Bez sumnje imaju pravo filozofi, kad kažu, da ništa nije ni veliko ni malo samo po sebi, nego tek poredjivanjem. Moglo se je svidjeti sudbini, da dade Lilliputancima, da nadju kaki narod, gdje bi ljudi bili tako sićušni prema njima, kao što su oni bili prema meni. A tko zna, nije li i ovaj čudnovati rod smrtnika isto tako nadvišen u kojem dalekom dijelu svijeta, o kojem još nemamo nikakva otkrića?

Kako sam god bio ustrašen i smeten, nisam se mogao suspregnuti, a da ne nastavim to razmatranje. No uto se jedan od žetelaca približi na deset yarda k brazdi, gdje sam ležao, i ja se pobojah, da me prvim korakom ne zgnječi do smrti nogom ili ne presječe na dvoje svojim srpom. Pa zato, kad je htio da se opet makne, vrisnem što sam glasnije od straha mogao. Nato golemi stvor zaustavi korak, pa gledajući neko vrijeme okolo naokolo pod sobom, napokon me opazi. On gledaše nekoliko časaka oprezno kao čovjek, koji kuša da pograbi neku opasnu životinju takovim načinom, da ga ne može ogrepsti ili ugristi, kako sam to i sam često činio s lasicom u Engleskoj. Napokon se odvaži da me uzme odzada po sredini, medju svojim kažiprstom i palcem, i prinese k očima na tri yarda daljine, da može točnije motriti moj lik. Pogodio sam njegovu namjeru i moja mi je dobra sreća dala toliko prisutnosti duha, te sam odlučio da se ni najmanje ne opirem, dok me je držao u zraku, preko šezdeset stopa od tla, premda mi je bolno prignječio bokove od straha, da mu se ne omaknem kroz prste. Sve, što sam se usudio, bilo je to, da sam podignuo oči prema suncu, ruke moleći sklopio i progovorio nekoliko riječi poniznim, melankoličnim glasom, kakav je pristajao položaju, u kojem sam se nalazio; jer ja sam se bojao svaki čas, da će tresnuti sa mnom o tle, kao što to mi obično činimo s kakovom malom, mrskom životinjom, koju nam se hoće uništiti. No moja je dobra zvijezda htjela, da mu je ugodio moj glas i kretnje, pa je stao da gleda na me kao na jednu rijetkost, čudeći se veoma, što me čuje izgovarati artikulirane riječi, premda ih nije mogao razumjeti. Medjutim se ja nijesam mogao susprezati, da ne stenjem i lijem suze, okrećući glavu prema bokovima i pokazujući mu, kako sam najbolje mogao, kako me nemilo gnječi njegov palac i kažiprst. Čini se, da je shvatio moju namjeru, jer me je, pridignuvši skut svojega kaputa, položio nježno na nj i odmah otrčao sa mnom k svome gospodaru, koji bijaše imućan farmer, i to ista osoba, što sam je prvo bio vidio u polju.

Farmer, primivši (kako držim po njihovu razgovoru) o meni izvještaj, kakav mu je već njegov sluga mogao dati, uzme komad slamke, velik otprilike kao palica, i pridigne s njime skutove moga kaputa, za koji je, čini se, mislio, da je neka vrst pokrivala, što mi ga je priroda dala. On mi otpuhne na stranu kosu, da bolje vidi moje lice. Sazove svoje težake oko sebe i pitaše ih, kako sam poslije doznao, da li su ikad vidjeli u poljima kakovo malo stvorenje, koje bi nalikovalo meni. Tada me blago položi na tle četveronoške, no ja se s mjesta dignuh i hodah lagano amo tamo, da pokažem onoj čeljadi, da ne kanim pobjeći. Oni svi posjedoše u okrugu oko mene, da bolje promatraju moje kretnje. Ja skinem šešir i duboko se poklonim prema farmeru. Panem na koljena, podignem ruke i oči i progovorim što sam glasnije mogao nekoliko riječi. Uzmem kesu zlatnika iz džepa i ponizno mu je ponudim. On je primi na dlan svoje ruke, pa je onda prinese sasvim blizu k oku, da vidi, što je, a zatim je nekoliko puta prevrne šiljkom bočke (koju je uzeo s rukava), no nije znao, što će s njom. Nato učinim znak, neka položi ruku na tle. Tada uzmem kesu i otvorivši je saspem mu zlato na dlan. Bilo je tu šest španjolskih komada po četiri pistole uz dvadeset do trideset komada sitnijega novca. Vidjeh, kako je ovlažio vršak

svoga maloga prsta na jeziku i pridigao jedan od mojih najvećih komada, pa onda drugi; no činilo se, kao da nema pojma, što su. Dade mi znak, neka ih metnem natrag u kesu, a kesu opet u džep. Držao sam, da je najbolje da to i učinim, pošto sam je nekoliko puta ponudio njemu.

Farmer se je medjutim uvjerio, da ja moram biti razuman stvor. Nekoliko je puta prema meni govorio, ali mi je zvuk njegova glasa prodirao kroz uši kao šum vodenice, iako su mu riječi bile dosta razgovjetne. Odgovarao sam što sam glasnije mogao, različitim jezicima, a on je višeput prinio uho na dva yarda daleko do mene. No sve uzalud, jer nijesmo jedan drugoga ništa razumjeli. Potom posla on svoje sluge na posao, pa uzevši iz džepa rubac složi ga u dvoje i razastre na lijevoj ruci, koju položi ploštimice, s dlanom prema gore, na tle i dade mi znak, neka stupim na nju, budući da sam to mogao lako učiniti, jer nije bila deblja od jedne stope. Pomislim, da mi se valja pokoriti, pa od straha, da ne padnem, legnem kako sam dug na rubac. Ostalim dijelovima rupca on me za veću sigurnost obavije sve do glave, pa me ovako odnese doma k svojoj kući. Tamo pozove svoju ženu i pokaže me njoj; ali ona vrisne i trkne natrag, kako to čine žene u Engleskoj na pogled krastače ili pauka. Ipak, pošto je nekoliko časaka promatrala, kako se vladam i kako dobro izvršujem znakove, što mi ih davaše njezin muž, ona se skoro umiri i malo po malo posta prema meni vanredno mila.

Bilo je oko dvanaest sati o podne i jedan sluga donese objed. To je bilo samo jedno krepko mesno jelo (prikladno za jednostavne prilike ratara), u zdjeli od neko dvadeset i četiri stope u promjeru. Društvo bijaše: gospodar i njegova žena, troje djece i stara baka. Kad su posjedali, farmer me smjesti u nekoj udaljenosti od sebe na stol, koji bijaše trideset stopa visok od poda. Bijah u užasnom strahu i držah se što dalje od ruba, bojeći se, da ne padnem. Žena isjecka kus mesa, zatim

namrvi nešto hljeba na drveni tanjur i stavi to preda me. Ja joj se duboko poklonim, izvadim svoj nož i vilicu i počnem jesti, što ih je izvanredno obradovalo. Gospodarica pošalje svoju djevojku po čašicu za ra-

kiju, koja je sadržavala oko dva galona, i napuni je pićem. Ja sam dignuo posudu vrlo teško s objema rukama i pio najučtivijim načinom u zdravlje njezine milosti, izgovarajući riječi engleski što sam glasnije

mogao. To je nagnalo društvo u takav srdačan smijeh, da sam gotovo oglušio od buke. Tekućina je ta imala okus nalik na slabu jabukovaču i nije bila neugodna. Tada mi gospodar dade znak, neka dodjem do njegova tanjura. No dok sam hodao po stolu — a cijelo sam se vrijeme nalazio u velikoj prepasti, kako će to obzirni čitalac lako razumjeti i ispričati, — dogodi se, da sam se spotakao o jednu koru i pao ploštimice na nos, ali se nijesam ozlijedio. Digoh se s mjesta i videći dobre ljude u velikoj skrbi, uzeh šešir (koji sam iz uljudnosti držao pod rukom) i mašući njima nad glavom kliknuh triput »ura«, da pokažem, da svojim padom nijesam sebi ništa na žao učinio. No dok sam stupao dalje prema svome gospodaru (kako ću ga unapred zvati), njegov me najmladji sin, nestašan dječak od neko deset godina, koji je sjedio odmah do njega, uhvati za noge i držaše me tako visoko u zraku, da sam drhtao svim udima; ali njegov me otac pograbi od njega i u isto mu vrijeme dade takovu zaušnicu za lijevo uho, koja bi oborila na zemlju jednu evropsku konjaničku četu, te mu zapovjedi, neka se pokupi od stola. No bojeći se, da me dječak ne zamrzi, i sjećajući se dobro, kako su kod nas sva djeca od prirode zlokobna za vrapce, kuniće, mlade mačiće i šteneta, padnem na koljena i pokazujući na dječaka, objasnih što sam bolje mogao gosopdaru, da želim, neka bi svome sinu oprostio. Otac privoli i deran zauzme opet svoje mjesto, našto ja pridjem k njemu i poljubim ga u ruku, koju primi gospodar, te ga naputi, da me s njom nježno pogladi.

Usred objeda skoči mačka ljubimica moje gazdarice njoj na krilo. Začuh iza sebe šum kao od tuceta razboja za čarape kod djela i okrenuvši glavu vidjeh, da to dolazi od predenja ove životinje, koja se činila triput veća od vola, kako sam računao na pogled njezine glave i jedne šape, dok ju je gospodarica hranila i gladila. Divlji obraz toga stvora sasvim me smete, premda sam stajao na daljem kraju stola, preko pedeset stopa odanle, i pemda ju je gospodarica čvrsto držala bojeći se, da ne skoči i da me ne ščepa u svoje pandže.

No slučajno nije bilo opasnosti, jer se mačka nije ni najmanje obazrela na me, kad me je gospodar postavio tri yarda daleko od nje. A kako su mi uvijek kazivali i kako sam se uvjerio iskustvom na svojim putovanjima, da, bježimo li ili pokazujemo li strah pred divljom životinjom, upravo je time navedemo, da nagne za nama ili da nas napadne, to odlučih, da u ovoj opasnoj prilici ne pokažem nikakav nemir. Prodjem neustrašivo pet, šest puta pred samom glavom mačkinom i pristupim joj blizu do pola yarda. Manje sam se bojao pasa, kojih je troje ili četvero ušlo u sobu, kako to obično biva u farmerskim kućama; jedan je od tih bio samsov, veličinom jednak četvorici slonova, i jedan hrt, nešto veći od samsova, ali ne tako krupan.

Kad se je objed gotovo svršio, udje unutar dojilja s djetetom od jedne godine na rukama, koje me odmah opazi i digne dreku, da biste je mogli čuti od London Bridgea do Chelsea, proseći time po dječjem običaju, da me dobije za igračku. Mati me iz puke popustljivosti digne i pruži prema djetetu, koje me odmah pograbi po sredini i turi moju glavu u usta, gdje sam tako glasno tulio, da se je derište uplašilo te me ispustilo, i ja bih sigurno bio slomio vrat, da nije mati pridržala pregaču poda mnom. Dojilja, da umiri svoje dojenče, upotrijebi zvečku, koja bijaše neka vrsta šuplje posude, napunjena velikim kamenjem i pričvršćena užetom djetetu oko pasa, no sve uzalud, tako da je bila prisiljena da upotrijebi posljednje sredstvo dajući mu sisati. Moram priznati, da mi se nikad nikoja stvar nije toliko ogadila kao pogled na njezinu golemu dojku, za koju ne znam, sa čim bih je mogao porediti, da dadem radoznalu čitaocu pojam o njezinoj veličini, obliku i boji. Stršila je šest stopa naprijed, a opsegom nije mogla biti manja od šesnaest stopa. Bradavica bila je otprilike polovicu tako debela kao moja glava, a pût u nje i u dojke tako išarana mrljama, bubuljicama i pjegama, da nema ništa, što bi moglo biti gadnije. Ja sam je naime izbliza vidio, jer je sjela, da udobnije

doji, dok sam ja stajao na stolu. To me je sjetilo lijepih koža naših engleskih gospodja, koje se čine tako krasnima samo poradi toga, jer su one naše veličine, pa im se pogrješke vide samo kroz povećalo, gdje pokusom nalazimo, da se i najgladje i najbjelije kože čine kao da su hrapave i ružne boje.

Sjećam se, kad sam bio u Lilliputu, činile su mi se lične puti onih diminutivnih ljudi najljepšima na svijetu; a govoreći o toj stvari s jednim tamošnjim učenim čovjekom, koji je bio moj intiman prijatelj, reče mi on, da mu se moje lice čini mnogo ljepše i gladje, kad gleda na mene sa zemlje, nego li izbliza, kad sam ga uzeo na ruku i približio, što je, priznade on, bio isprva vrlo neugodan pogled. Rekao je, da može razabrati velike rupe u mojoj koži, da su okrnjci moje brade deset puta deblji od čekinja u vepra, a moja put, sačinjena od različitih boja, da je sasvim neprijatna, premda ja moram s dopuštenjem da kažem što se mene tiče, da sam bar tako lijep kao većina ljudi mojega spola i iz mojega kraja i kraj svih svojih putovanja vrlo malo opaljen od sunca. U drugu ruku, govoreći o gospodjama na onom carskom dvoru, on mi običavaše kazivati, da jedna ima pjege, druga preširoka usta, treća prevelik nos, od čega ja nijesam mogao ništa da razaberem. Priznajem, ovo je razmatranje dosta očevidno, no ja ga ipak nijesam mogao mimoići, da ne bi čitalac mislio, da su oni veliki stvorovi zaista nakazni. Jer moram biti prema njima pravedan i kazati, da su prijatna vrsta ljudi; a napose crte lica moga gospodara, premda je bio samo seljak, činjahu se, kad ga promatrah iz visine od šezdeset stopa, vrlo dobro proporcijonirane.

Kad se je svršio objed, izidje moj gospodar napolje k svojim težacima i dade, kako sam mogao da razaberem po njegovu glasu i kretanju, svojoj ženi oštar nalog, da pazi na mene. Ja sam bio vrlo umoran i pospan, a gospodarica to opazi pa me položi na svoj vlastiti

krevet i pokrije čistim, bijelim rupcem, ali većim i grubljim od velikoga jedra ratne ladje.

Spavao sam oko dva sata i sanjao, da sam kod kuće sa ženom i djecom, a to je povećalo moju žalost, kad sam se probudio i našao se sam u prostranoj sobi, širokoj oko dvjesta do trista stopa i oko dvjesta visokoj, ležeći na postelji, širokoj dvadeset yarda. Moja gospodarica bijaše otišla za svojim domaćim poslovima pa me je zaključala unutra. Postelja bijaše osam yarda visoko od poda. Neke prirodne potrebe tražile su od mene, da sidjem. Nijesam smio ni pomisliti da zovem, a da i jesam, bilo bi uzalud s takovim glasom, kakav je moj, na tako veliku udaljenost, kakova je bila od sobe gdje sam ležao, do kuhinje, gdje se je nalazila obitelj. Dok sam bio u takovim prilikama, dopuzaše dva parcova gore po zavjesama i trčkarahu njušeći gore dolje po postelji. Jedan od njih pridje mi gotovo do lica, našto se u strahu digoh i izvukoh svoj lovački nož, da se branim. Te strašne životinje drznuše se da me napadnu s obiju strana i jedna od njih stavi svoje prednje šape na moj ogrljak. No dobra me sreća posluži, te joj rasporim trbuh prije, nego mi je mogla išta da naudi. Ona pade pred moje noge, a druga videći sudbinu svoje drugarice pobježe, ali ne bez dobrane rane na ledjima, koju sam joj zadao, dok je bježala, tako da je krv naglo s nje kapala. Poslije toga junačkoga čina hodao sam lagano gore dolje po postelji, da odahnem i da dodjem k sebi. Ti stvorovi bijahu veličine velikoga samsova, ali mnogo okretniji i divlji; da sam skinuo pojas, prije nego sam pošao spavati, sigurno bi me bili rastrgali na komade i proždrli. Izmjerio sam rep mrtvoga parcova i našao, da je dug dva yarda manje jedan palac. Želudac mi nije podnosio, da odvučem truplo iz postelje, gdje je ležalo još uvijek krvareći. Opazio sam, da je u njoj još nešto života, ali je jakim zasjekom preko vrata otpravih sasvim na drugi svijet.

Skoro po tom udje u sobu gospodarica, pa videći

me svega krvava, potrči i digne me u ruci. Ja pokazah na mrtva parcova, smiješeći se i praveći druge znakove, da pokažem, da nijesam ozlijedjen. Nato se je osobito razveselila i pozvala djevojku, neka uzme kliještima mrtvoga štakora i neka ga baci kroz prozor. Tada me posadi na stol, gdje joj pokažem svoj lovački nož, sav krvav, i obrisavši ga u okrajak svoga kaputa, stavim ga natrag u korice. Bio sam u stisci, da obavim više od jedne stvari, koje ne bi drugi mogao da mjesto mene obavi, pa stoga kušah da gazdarici razjasnim, da želim, neka me položi na pod. Kad je to učinila, nije mi stidljivost podnosila da i dalje objašnjujem, nego pokažem prema vratima i nekoliko se puta naklonim. Uz mnogo truda dobra žena napokon shvati, na što smjeram, pa uzevši me opet u ruku, podje u vrt, gdje me stavi na zemlju. Podjem oko dvjesta jarda daleko na stranu i mahnuvši joj, neka me ne gleda i ne slijedi, sakrijem se izmedju dvaju listova kiselice i obavim tamo prirodne nužde.

Nadam se, da će mi plemeniti čitalac ispričati, što se zadržavam kod ovih i sličnih pojedinosti, koje, ma kako se niskim, prostačkih dušama činile neznatnima, ipak će izvjesno pomoći kojemu filozofu, da proširi svoje misli i uobraženje, i da ih upotrijebi na dobro javnoga, kao što i privatnog života. To bijaše moja jedina namjera prikazujući svijetu ove i druge izvještaje o svojim putovanjima; u njima sam se poglavito trsio oko istine, ne primećući nikakovih učenih i stilskih nakita. Ali čitava slika toga putovanja učinila je tako jak utisak na moju dušu i tako mi je duboko urezana u pameti, da nijesam, povjeravajući je papiru, izostavio nijedan bitan dogadjaj. Ipak, kod stroge pregledbe, izbrisah nekoliko manje važnih mjesta, koja su bile u mojemu prvom rukopisu, od straha, da me ne pokude, da sam dosadan i sitničav, rašta često, možda ne neopravdano, optužuju putopisce.

II. glava.

Opis farmerove kćeri. — Pisca odnesu u jedno trgovište, a onda u glavni grad. — Pojedinosti njegova putovanja.

Moja gospodarica imala je kćer od devet godina, dijete priličnih sposobnosti za svoju dob, vrlo spretno kod igle i vješto u oblačenju svoje lutke. Njena mati i ona zamisliše da mi za noć prirede lutkinu kolijevku: kolijevka bi stavljena u malu povlaku ormara, a povlaka od straha pred parcovima smještena na obješenu policu. To bijaše moj krevet cijelo vrijeme, što sam ostao kod tih ljudi, premda ga učiniše s vremenom prikladnijim, kad sam počeo da učim njihov jezik i da izričem svoje potrebe. Ta mlada djevojka bijaše tako okretna, da me je, nakon što sam dva do triput svukao pred njom svoje odijelo, mogla svlačiti i oblačiti, premda i ja nijesam nikada time dosadjivao, kad me je puštala da to sam činim. Napravila mi je sedam košulja i nešto drugoga rublja od najfinije tkanine, što se je mogla dobiti, a koja je uistinu bila grublja od platna za vreće. To je pak ona redovito za me prala vlastitim rukama. Isto tako bila je ona moja učiteljica, da me uči jezik; kad bih ja pokazao koju stvar, ona bi mi rekla njezino ime svojim jezikom, tako da sam za nekoliko dana mogao zahtijevati, štogod sam zaželio. Ona je bila vrlo dobroćudna i nije bila viša od četrdeset stopa, budući malena za svoju dob. Dala mi je ime G r i l d r i g, koje je prihvatila porodica, a poslije cijelo kraljevstvo. Riječ znači ono, što Latini zovu »n a n u n c u l u s«, Talijani »h o m u n c e l e t i n o«, a Englezi »m a n n i k i n«.* Njoj ja poglavito zahvaljujem svoj opstanak u onoj zemlji. Mi se nikad ne rastajasmo, dok sam bio tamo. Ja sam je zvao svojom Glumdalclitch ili malom dadiljom. Bio bih kriv zbog velike nezahvalnosti, kad bih propustio ovu časnu uspomenu njezine skrbi i ljubavi prema meni. Od srca želim, da bih imao vlast da

* Hrvatski: čovuljak, čovječac.

joj ih onako uzvratim, kako to ona zaslužuje, umjesto da budem nevini, ali nesretni uzrok njezine nesreće; a za ovo imam i previše razloga da se bojim.

Sad se počelo doznavati i o tom govoriti u susjedstvu, da je moj gospodar našao na polju čudnu životinju, veliku otprilike kao splacknuck, ali u svakom članku gradjenu upravo kao ljudsko stvorenje, kojega takodjer nasljeduje u svim svojim činima; da, čini se, govori nekim svojim posebnim, sitnim jezikom, da je već naučila nekoliko njihovih riječi, da hoda uspravljeno na dvije noge, da je pitoma i uljudna, hoće da dodje, kad je se zove, čini štogod joj se zapovjedi, ima najljepše na svijetu udove, a lice ljepše, nego trogodišnja kćerka kakoga plemića. Neki drugi farmer, koji je stanovao sasvim blizu, a bio osobit prijatelj moga gospodara, dodje u pohode s nakanom da istraži, što je istine na tom pripovijedanju. Odmah me dovedoše preda nj i postaviše na stol, gdje sam hodao, kako mi zapovijedahu, potezao svoj lovački nož, stavljao ga opet u korice, klanjao se gostu svoga gospodara, pitao ga njegovim jezikom, kako mu je, i rekao mu »dobro došao«, upravo, kako me je naučila moja dadiljica. Taj čovjek, koji bijaše star i kratkovidan, natakne naočare, da me bolje promotri. Nato nijesam mogao, a da se srdačno ne nasmijem, jer se njegove oči pričinjahu kao pun mjesec, sjajući u sobu na dva prozora. Naši domaći, otkrivši uzrok moje veselosti, pridružiše se mojemu smijehu. No stari je bio tako lud, da se je nato naljutio i usplahirio. On je bio na glasu kao velik škrtac i, na moju nesreću, on je taj glas sasvim zaslužio zbog prokleta savjeta, što ga je dao mojemu gospodaru, neka me pokazuje kao čudovište na koji sajamski dan u obližnjem gradu. To je bilo pola sata jašenja, oko dvadeset i dvije milje od naše kuće. Slutio sam, da se sprema neka nesreća, kad sam opazio, kako gospodar i njegov prijatelj dugo jedan s drugim šapću, pokazujući katkad na me. Moja bojazan učini, te sam sebi uobražavao, da sam neke njihove riječi načuhnuo i razumio. No drugo jutro kazala mi je Glumdalclitch, moja mala dadilja, čitavu stvar, što ju je lukavo izmamila od svoje matere. Siromašna me djevojčica položi na grud i udari u plač od stida i žalosti. Bojala se, da bi mi se mogla dogoditi kakova nezgoda od surovih, prostih pučana, koji bi me mogli do smrti

zgnječiti ili mi slomiti koje udo uzimajući me u ruke. Ona je takodjer opazila, kako sam skroman po svojoj naravi, kako strogo pazim na svoju čast i za kakovu bih pogrdu smatrao to, da me za novac javno izlažu na gledanje najnižem puku. Rekla je, da su joj tata i mama obećali, da će Grildrig biti njezin, no sad uvidja, da kane s njom postupati kao prošle godine, kad su hi-

nili, da će joj dati janje, pa ipak, čim je bilo tusto, prodaše ga mesaru. Što se mene samoga tiče, mogu istinito potvrditi, da sam bio manje zabrinut, nego li moja dadilja. Imao sam čvrstu nadu, koja me nije nikad ostavljala, da ću jednoga dana opet doći do slobode; a što se tiče sramote, da me vuku okolo kao čudovište, mislio sam si, da sam u toj zemlji sasvim stranac i da mi se takova nezgodu ne će nikad moći uzeti za zlo, budem li se kad vratio u Englesku, jer bi i sam kralj Velike Britanije u mojemu položaju morao podnesti istu nevolju.

Moj gospodar, po savjetu svoga prijatelja, ponese me prvoga sajamskog dana u škatulji u susjedni grad i uze sa sobom svoju malu kćer, moju dadilju, na jastučiću iza sedla. Škatulja bijaše sa sviju strana zatvorena, s malim vratima za mene, da mogu izići i unići, i s nekoliko prosvrdlanih rupa, da može zrak unutar. Djevojčica bijaše tako brižna, te je metnula unutar strunjaču s postelje svoje lutke, da na nju legnem. Ipak sam se strašno prodrmao i izmorio na tom putovanju, makar je bilo tek pola sata; konj je naime svakim korakom prevaljivao oko četrdeset stopa, a kasao je tako visoko, da je gibanje bilo poput dizanja i spuštanja ladje u velikoj oluji, ali mnogo češće. Naš je put bio nešto dalji, nego što je od Londona do St. Albansa. Moj gospodar sidje kod jedne gostionice, koju je obično pohadjao, i pošto se je neko vrijeme dogovarao s gostioničarom i učinio neke potrebne priprave, najmi g r u l t r u d a ili vikača, da objavi po gradu, da se kod Zelenoga Orla može vidjeti neobično stvorenje, veliko niti kao s p l a c k n u c k (neka životinja u toj zemlji, vrlo lijepa oblika, oko šest stopa duga), a svakim dijelom tijela nalik na ljudski stvor, može govoriti nekoliko riječi i izvoditi do stotinu zabavnih vještina.

Metnuše me na stol u najvećoj sobi gostione, koja je mogla imati do tri stotine četvornih stopa. Moja dadiljica stajaše na niskoj klupici sasvim uza stol, da pazi na mene i da zapovijeda, što imam da radim. Gospo-

dar, da predusretne stisci, nije trpio, da me u jedan mah gleda više od trideset ljudi. Hodao sam okolo po stolu, kako mi je djevojčica zapovijedala. Ona mi zadavaše pitanja, koliko je znala, da dosiže moje razumijevanje jezika, a ja sam na njih odgovarao, što sam glasnije mogao. Okrenuh se nekoliko puta okolo naokolo prema općinstvu, nisko se poklonih, rekoh im »d o b r o d o š l i« i upotrijebih nekoliko drugih riječi, koje su me naučili. Prihvatio sam napršnjak, napunjen napitkom, i popio u njihovo zdravlje. Izvadio sam svoj bodež i mahao njime poput mačevalaca u Engleskoj. Moja mi dadilja poda slamku, s kojom sam vježbao kao s kopljem, budući da sam se tu vještinu učio u mladosti. Toga me dana pokazaše dvanaestorici skupina općinstva, dok nijesam bio na pola mrtav od umornosti i jada. Oni, koji su me vidjeli, pripovijedahu takova čudesa, te su ljudi bili pripravni da provale vrata, da dodju unutra. Moj gospodar nije zbog svoje vlastite koristi trpio, da me tko dira, osim moje dadilje, pa da se ukloni opasnost, bijahu klupe smještene oko stola u tolikoj udaljenosti, da sam se nalazio van dohvata bilo od koga. Ipak, neko nesretno djače nacilja ravno u moju glavu lešnik, koji promaši ali vrlo na blizu; inače je doletio s tolikom žestinom, da bi mi bez sumnje izbio mozak, jer je bio velik gotovo kao mala bundeva. No imao sam tu zadovoljštinu, da sam vidio, kako je mladi nitkov dobrano izleman i bačen iz sobe.

Moj gospodar izda javan oglas, da će me opet pokazivati budućega sajamskog dana. Medjutim je pripremio za me udobnije vozilo, a imao je i dovoljan razlog da to učini, jer sam bio tako izmučen svojim prvim putovanjem i zabavljanjem općinstva kroz šest sati uzastopce, da sam jedva mogao stajati na nogama ili riječ progovoriti.

Prošlo je najmanje tri dana, dok sam opet pribrao svoje sile. Da ne budem imao mira kod kuće, sva su-

sjedna gospoda, od stotinu milja naokolo, čuvši o mojoj slavi, dodjoše da me vide u samoj kući moga gospodara. Bilo ih je najmanje trideset osoba, sa ženama i djecom (jer je kraj vrlo naseljen). Gospodar, kad bi me god pokazivao kod kuće, pa bilo to i samo jednoj jedinoj porodici, tražio je ulazninu za punu sobu. Tako sam kroz neko vrijeme svaki dan u sedmici (izuzevši srijedu, što je njihova nedjelja) imao samo malo mira, premda me nijesu nosili u grad.

Vidjevši moj gospodar, kako će od mene očito imati dobitka, odluči da me odnese u najznatnije gradove kraljevstva. Oskrbivši se stoga svim stvarima, potrebnim za dugo putovanje, i uredivši svoje poslove kod kuće, oprosti se sa svojom ženom i 7. kolovoza 1703., oko dva mjeseca poslije moga dolaska, krenusmo na put u glavni grad, koji leži blizu središta one države, a oko tri tisuće milja daleko od naše kuće. Gospodar je naredio, da njegova kći Glumdalclitch jaše iza njega. Ona me je nosila na krilu, u škatulji, svezanoj oko pasa. Djevojka ju je sa sviju strana podstavila najmekšim suknom, što ga je mogla dobiti, dobro ispunila s poda, snabdjela je krevetom svoje lutke, oskrbila me rubljem i potrepštinama i sve učinila što udobnijim. Nijesu imali drugoga društva do jednoga dječaka od kuće, koji je jahao za nama s prtljagom.

Namjera moga gospodara bijaše, da me pokazuje u svim gradovima uz put i da sadje s ceste na pedeset do stotinu milja daleko do svakoga sela ili kuće odličnika, gdje bi mogao očekivati dobitak. Ugodno smo putovali, ali ne više od sedam do osam dvadesetaka milja na dan, jer se je Glumdalclitch, s namjerom, da poštedi mene, tužila, da je izmorena od kasanja konja. Često bi me na moju želju izvadila iz kutije, da udahnem čistoga uzduha i da mi pokaže kraj, ali me uvijek držaše za uzicu. Prešli smo pet ili šest rijeka, mnogo širih i dubljih od Nila ili Gangesa, a jedva da je koji potok bio tako malen kao Thames kod London Bridge-a. Bijasmo deset sedmica na putu i mene su pokazali u

osamnaest velikih gradova, osim u mnogim selima i privatnim porodicama.

Dne 26. listopada stigosmo u glavni grad, nazvan njihovim jezikom Lorbrulgrud ili Ponos Svemira. Moj gospodar uze stan u glavnoj ulici grada, nedaleko od kraljevskoga dvora, i izloži oglase običnoga oblika, u kojima je bio točan opis moje osobe i svojstava. On najmi veliku sobu, široku tri do četiri stotine stopa. Nabavi stol od šezdeset stopa u promjeru, na kojem sam imao da igram svoju ulogu, te ga ogradi naokolo, tri stope daleko od ruba i isto toliko visoko, da spriječi, da ne padnem dolje. Pokazivahu me deset puta na dan, na čudo i zadovoljstvo sviju. Sad sam mogao da prilično dobro govorim njihovim jezikom i potpuno sam razumio svaku riječ, koja mi bijaše rečena. Osim toga naučio sam njihov alfabet, a mogao sam tu i tamo nekako protumačiti koju rečenicu, jer je Glumdalclitch bila mojom učiteljicom, dok smo bili kod kuće i u dokolnim satovima za vrijeme našega putovanja. Ona je nosila u džepu malu knjižicu, ne mnogo veću od Samsonova atlasa; bijaše to pučko djelce za upotrebu mladim djevojkama, dajući kratak prikaz njihove vjere: iz ovoga me je učila slova i tumačila riječi.

III. glava.

Pisac bude pozvan na dvor. — Kraljica ga kupi od njegova gospodara farmera i pokaže kralju. — On raspravlja s velikim učenjacima njegova veličanstva. — Jedna odaja u dvoru bude odredjena za pisca. — On je u velikoj milosti kod kraljice. — Ustaje na obranu časti svoje domovine. — Njegove svadje s kraljičinim patuljkom.

Takovi napori, kakove sam svaki dan podnosio, učiniše za malo sedmica veoma znatnu promjenu u mojem zdravlju. Što je moj gospodar sa mnom više dobivao, to je nezasitniji postajao. Ja sam sasvim izgubio

trbuh i omršavio gotovo do kostura. Farmer to opazi i zaključujući, da moram skoro umrijeti, odluči, da iz mene izbije što veću korist. Dok je on tako razmišljao i rješavao sam u sebi, dodje iz dvora jedan sardral ili kraljevski vratar i naloži mojemu gospodaru, neka me smjesta odnese onamo za zabavu kraljici i njezinim gospodjama. Neke su od ovih potonjih već bile da me vide, pa su pripovijedale čudne stvari o mojoj ljepoti, vladanju i razboritosti. Njezino veličanstvo i oni, koji su ga pratili, bijahu preko mjere ushićeni mojim vladanjem. Ja sam pao na koljena i zamolio za čast da poljubim njezinu vladarsku nogu; no ova dražesna princesa pruži mi, nakon što me postaviše na stol, svoj mali prst, koji ja zagrlim obadvjema rukama i primaknem njegov vršak s najvećim počitanjem k svojim usnama. Ona mi stavi nekoliko općenitih upita o mojoj domovini i putovanjima, na koje sam odgovorio što jasnije i sa što manje riječi. Zapita, da li bih bio zadovoljan da živim na dvoru. Ja se poklonim sve do daske od stola i ponizno odgovorim, da sam rob svoga gospodara, no kad bih mogao raspolagati sam sa sobom, ponosio bih se time, da mogu posvetiti svoj život službi njezina veličanstva. Nato ona upita moga gospodara, da li je voljan da me proda za dobru cijenu. On, bojeći se, da ne ću moći živjeti ni mjesec dana, bijaše dosta pripravan da se sa mnom rastane i zaište tisuću zlatnika, koji mu biše smjesta po nalogu izručeni, svaki komad debeo otprilike kao osam-stotina mordora; no ako se uzme u obzir razmjer sviju stvari medju onom zemljom i Evropom te visoka cijena zlata kod njih, bijaše to jedva tolika svota kao što bi tisuću guinea bilo u Engleskoj. Ja tada rekoh kraljici: »Budući da sam sad najponiznije stvorenje i vazal njezina veličanstva, moram da zamolim za milost, da Glumdalclitch, koja me je uvijek njegovala s toliko skrbi i dobrote te umjela da to tako dobro čini, bude primljena u njezinu službu i da ostane i dalje mojom dadiljom i učiteljicom.«

Njezino veličanstvo pristane na moju molbu i lako dobije privolju farmerovu, koji se je dakako veselio, da mu je kći primljena na dvor, a sama siromašna djevojčica nije mogla da sakrije svoju radost. Moj predjašnji gospodar otide oprostivši se samnom i govoreći, da me je ostavio u dobroj službi. Na to nijesam ni riječi odgovorio, nego sam se tek lako naklonio.

Kraljica je opazila moju hladnoću i, kad je farmer otišao iz odaje, upita me za razlog. Usudih se kazati kraljici, da ne dugujem mojem predjašnjem gospodaru nikakovu drugu obvezu, nego za to, što nije smrskao moždane jednoga siromašnog bezazlenog stvorenja, nadjena slučajno u njegovu polju, a ta je obveza obilato

naknadjena dobitkom, što ga je stekao pokazujući me kroz pola kraljevstva i cijenom, koja mu je sad za me isplaćena; da je život, što sam ga otada provodio, bio dovoljno tegotan da ubije životinju, deset puta jaču od mene; da je moje zdravlje mnogo oslabilo od neprekidnoga naprezanja sa zabavljanjem svjetine u svakom satu dana, te da njezino veličanstvo ne bi bilo učinilo tako jeftinu kupnju, da nije moj gospodar držao, da mi je život u opasnosti. No kako se ne trebam nimalo bojati, da bi se sa mnom zlo postupalo pod zaštitom tako velike i dobre vladarice, uresa prirode, ljubimice svijeta, radosti njezinih podanika, fenića stvaranja, to se nadam, da će se bojazni moga predjašnjega gospodara pokazati bez osnove, jer već opažam, da mi je duh oživio pod utjecajem njezine uvišene nazočnosti.

To je bio sadržaj mojega govora, izrečenoga s velikim netočnostima i neodlučnošću. Posljednji dio bio je sastavljen sasvim u stilu svojstvenom onome narodu; nekoliko sam njegovih fraza naučio od Glumdalclitcha, dok me je nosila na dvor.

Kraljica, imajući velik obzir prema mojim nedostacima u govoru, bijaše ipak iznenadjena zbog toliko duha i zdrava razuma u tako maljušne životinje. Uzela me je u svoju vlastitu ruku i odnijela kralju, koji se je tada nalazio u svojoj poslovnici. Njegovo veličanstvo, vladar vrlo dostojanstven i stroga lica, ne vidjevši na prvi pogled dobro moj lik, upita kraljicu hladno, kako je tome dugo, da je zavolila s p l a c k n u c k a ; za takova me je, čini se, držao, kako sam ležao na prsima, na desnoj ruci njezina veličanstva. No ta princesa, koja ima neizmjerno mnogo duha i humora, postavi me blago na noge na pisaći stol i zapovjedi mi, neka izvijestim njegovo veličanstvo o sebi. To sam učinio s vrlo malo riječi, a Glumdalclitch, koja je čekala pred vratima poslovnice i nije mogla podnositi, što joj nijesam na oku, puštena unutar potvrdi sve, što se je dogodilo od moga dolaska u kuću njezina oca.

Kralj, premda je učen čovjek kao malo tko u njegovoj zemlji i premda je bio odgojen u studiju filozofije, a osobito matematike, ipak, kad je promotrio točno moj lik i vidio, gdje hodam uspravno, držao je, prije nego sam počeo govoriti, da sam nekakav urarski stroj (urarstvo je u onoj zemlji dospjelo do vrlo velikoga savršenstva), napravljen od kakova oštroumna umjetnika. No kad je čuo moj glas i razabrao, da je ono, što sam kazao, pravilno i razborito, nije mogao da sakrije svoje začudjenje. On nije nipošto bio zadovoljan s mojim izvještajem o načinu, kako sam došao u njegovo kraljevstvo, nego ga je držao pripoviješću, dogovorenom medju Glumdalclitchom i njezinim ocem, koji me naučiše neki broj riječi, da me mogu prodati za bolju cijenu. Na osnovi toga uobraženja zadade mi nekoliko drugih pitanja i dobije uvijek razumne odgovore, pogrešne samo zbog stranoga naglaska i nepotpuna znanja jezika, s nekim seljačkim frazama, koje sam naučio u farmerovoj kući, a nijesu pristajale ugladjenom dvorskom stilu.

Njegovo veličanstvo pošalje po tri velika učenjaka, koji su tada bili u sedmičnoj službi po običaju one zemlje. Ova gospoda bijahu, nakon što su neko vrijeme vrlo oprezno pregledavala moj oblik, različitih mišljenja o meni. Svi su se složili, da ne mogu da sam stvoren po pravilnim zakonima prirode, jer nijesam sazdan sa sposobnošću da štitim svoj život budi brzinom, budi penjanjem na drveće, budi kopanjem jama u zemlji. Oni vidješe po mojim zubima, koje promatrahu s velikom točnošću, da sam mesožderna životinja. Ipak, budući da je većina četvoronožaca snažnija od mene, a poljski su miševi, uz neke druge, preokretni, oni nijesu mogli da zamisle, kako ja mogu da živim, osim ako se hranim puževima i bubama, a i za ovo ponudiše, da će dokazati s mnogim učenim dokazima, da ja to vjerovatno ne mogu činiti. Čini se, da je jedan od tih vještaka mislio, da bih ja mogao biti embryo ili nedonošće. No ovo mišljenje zabaciše ostala dvojica, koji opaziše, da su mi udovi potpuni i savršeni, i da sam

živio više godina, što je očito po mojoj bradi, od koje su okrnjke jasno otkrili kroz povećalo. Nijesu mogli dopustiti, da sam patuljak, jer se moja majušnost nije dala ni s čim porediti, budući da je kraljičin ljubimac patuljak, najmanji, za koga se ikad znalo u onom kraljevstvu, bio do trideset stopa visok. Nakon mnogoga raspravljanja odlučiše jednodušno, da sam samo r e l p l u m s c a l c l a t h, što je doslovno prevedeno l u s u s n a t u r a e;* rješenje, sasvim u skladu s modernom filozofijom u Evropi, koje profesori, prezirući staru izliku s tajnim uzrocima, s kojom su nasljedovatelji Aristotela uzalud kušali sakriti svoje neznanje, pronadjoše ovo čudesno rješenje svih poteškoća, na neizreciv napredak ljudskoga znanja.

Poslije ovoga odlučnog zaključka zatražih, da čuju dvije tri riječi s moje strane. Obratih se na kralja i uvjeravah njegovo veličanstvo, da dolazim iz zemlje, koja obiluje s nekoliko milijuna obaju spolova, a moga uzrasta; gdje su životinje, drveće i kuće sve u tom razmjeru i gdje se prema tome ja mogu upravo tako braniti i uzdržavati, kao što se mogu ovdje podanici njegova veličanstva; to da držim za potpun odgovor na dokaze one gospode. Na ovo oni odgovoriše samo s prezirnim smiješkom, kažući, da me je farmer vrlo dobro naučio moju zadaću. Kralj, imajući mnogo bolji razum, otpusti svoje učenjake i pošalje po farmera, koji na sreću još nije otišao iz grada. Nakon što ga je dakle najprije zasebno ispitivao, a onda suočio sa mnom i sa mladom djevojčicom, poče njegovo veličanstvo misliti, da može biti istinito što smo mu kazivali. On zaželi, da kraljica zapovjedi, neka se meni posveti osobita briga, a bio je i toga mišljenja, da me Glumdalclitch nastavi i dalje dvoriti; jer je opazio, da smo vrlo skloni jedno drugome. Jedna prikladna soba bude za nju pripremljena u dvoru. Imala je neku vrstu odgojiteljice, odredjene da se brine za njezinu odgoju, djevojku, da je oblači, i dvije druge sluškinje za proste poslove. No skrb oko mene bila je sasvim njoj samoj dodijeljena. Kraljica zapovjedi svom vlastitom stolaru, neka napravi kutiju, koja bi mi služila kao spavaonica, po uzorku, za koji bi se složili ja i Glumdalclitch. Taj čovjek bijaše veoma uman vještak, pa je prema mojem naputku svršio za tri sedmice za me drvenu sobu od šesnaest četvornih stopa, a dvanaest visoku, sa zasovnim oknima, jednim vratima i dvjema prisobljima, poput londonske spavaonice. Daska, koja je činila strop, mogla se dignuti i spustiti na dvije stožernice, da se unutar metne postelja, prigotovljena od tapetara njezina veličanstva, koju je Glumdalclitch svaki dan vadila na uzduh, spremala svojim rukama i, spustivši je dolje za noć, zatvarala krov nada mnom. Jedan spretan obrtnik, koji bijaše na glasu za male kuriozitete, pothvati se da mi napravi dva stolca s naslonima za ledja i za ruke, iz tvari dosta slične bjelokosti, i dva stola, uz ormar, da metnem unutar svoje stvari. Soba bijaše na svim stranama pojastučena, kao što i pod i strop, da se spriječi svaka nezgoda zbog bezbrižnosti onih, koji me nošahu, i da se slomi sila drmanja, kad sam se vozio u kočiji. Zaželih bravu za svoja vrata, da zapriječim parcovima i miševima, da ne udju. Kovač, nakon nekoliko pokušaja, napravi najmanju, što se je ikad kod njih vidjela, dok sam ja jednu veću upoznao na kućnim vratima nekoga plemića u Engleskoj. Pronadjoh način, kako da pohranim ključ u svom džepu, bojeći se da, bi ga Glumdalclitch mogla izgubiti. Kraljica naruči takodjer najtanje svile, što su se mogle dobiti, da mi se naprave odijela, ne mnogo deblja od engleskoga gunja, vrlo tegotna, dok se nijesam na njih naviknuo. Ona bijahu po kroju kraljevstva, dijelom nalik na perzijska, a dijelom na kitajska, a vrlo su ozbiljna i pristojna odjeća.

Kraljica je tako zavoljela moje društvo, da nije mogla objedovati bez mene. Imao sam stol, smješten na samom stolu, kod kojega je jelo njezino veličanstvo,

---

* Igra prirode.

upravo uz njezin lakat, te stolac za sjediti. Glumdaclitch stajaše na klupici na podu blizu moga stola, da pomaže i da se brine oko mene. Imao sam cijeli pribor srebrnih zdjela i tanjura i drugih potrepština, koje, u razmjeru s kraljičinima, nijesu bile mnogo veće od onih, što sam ih vidio u nekom londonskom dućanu igračaka kao opremu kuće za lutku: ove je moja mala dadilja čuvala u svom džepu u srebrnoj kutiji i davala mi kod jela, dok sam ih trebao, čisteći ih uvijek sama. S kraljicom nije ručao nitko, osim dviju kraljevskih princesa, starije od šesnaest godina, a mladje u ono vrijeme od trinaest godina i mjesec dana. Njezino veličanstvo običavaše staviti komad jela na koju od mojih zdjela, iz koje bih ja odrezao za sebe, a njezina je zabava bila da me gleda, kako en miniature jedem; jer kraljica (koja je u istinu imala tek slab želudac) dignula bi, za jedamput u usta, toliko, koliko bi dvanaestorica engleskih farmera mogla jesti za jedan ručak. Ona bi shrskala krilo ševe, zajedno s kostima, medju zubima, premda je bilo devet puta tako veliko kao krilo odraslog a purana, a stavila u usta kus hljeba, tako debeo kao dva hljeba po dvanaest pennya. Pila je iz zlatne čaše više od jednog hogsheada na dušak. Njezini su noževi bili dvaput tako dugi kao kosa, namještena ravno na držak. Žlice, vilice i druge sprave bijahu sve u istom razmjeru. Sjećam se, kad me je Glumdalclitch donijela, zbog radoznalosti, da vidim jednu dvorsku gozbu, gdje se je deset do dvanaest onih golemih noževa i vilica podizalo najedamput, pomislih, da dotad nijesam nikad ugledao tako strašan prizor.

Običaj je, da svake srijede (koja je, kako vidjeh, njihova subota), kralj i kraljica s kraljevskim porodom obaju spolova objeduju zajedno u odaji njegova veličanstva, kojemu ja sad postah velik ljubimac; za to bi vrijeme smjestili moj mali stolac i stol njemu s lijeve strane, pred jednom soljenkom. Taj je vladar uživao u razgovoru sa mnom, ispitujući o običajima, vjeri, zakonima, upravi i nauci Evrope, o čemu sam ga izvijestio što sam bolje mogao. Njegovo shvaćanje bijaše tako jasno i njegov sud tako točan, te je činio veoma mudra razmatranja o svemu, što sam kazao. No priznajem, da, nakon što sam bio malo preopširan govoreći o svojoj ljubljenoj domovini, o našoj trgovini i ratovima na moru i na kopnu, o našim raskolima u vjeri i strankama u državi, prevladaše predrasude njegove odgoje tako daleko, te se nije mogao uzdržati, da me ne primi u svoju desnu ruku i, udarivši me blago s drugom, upita me poslije srdačne provale smijeha, da li sam whig ili tory. Nato, okrenuvši se k svome prvom ministru, koji čekaše iza njega s bijelom palicom, gotovo tako velikom kao glavni jarbol Royal Sovereigna, reče, kako je prezira vrijedna stvar ljudsko dostojanstvo, koje mogu oponašati takovi sićušni kukci, kao što sam ja; pa ipak, reče on, usudjujem se tvrditi, da ova stvorenja imaju svoje naslove i razlike u časti; oni prave mala gnijezda i kunićnjake, koje zovu kućama i gradovima; šepire se s odjećama i kočijama; ljube, bore se, prepiru, varaju i izdavaju. I tako je on nastavio, dok sam ja nekoliko puta promijenio boju od nezadovoljstva, što čujem, gdje se tako prezirno govori o našoj plemenitoj zemlji, gospodarici u umjetnostima i u oružju, biču Francuske, sudiji Evrope, sjedištu kreposti, pobožnosti, časti i istine, ponosu i zavisti svijeta.

No kako nijesam bio u položaju da zamjeram uvrede, to počeh poslije zrela promišljanja sumnjati, da li sam uvrijedjen ili ne. Jer nakon što sam se nekoliko mjeseci priučavao na pogled i općenje s tim narodom i vidio, da je svaka stvar, na koju sam bacio pogled, razmjerno velika, bijaše užas, što mi ga isprva zadavaše njihova veličina i izgled, tako nestao, da kad bih onda bio ugledao društvo engleskih lordova i ladya u njihovu sjaju i rodjendanskim odjećama, gdje igraju svoje različite uloge najuljudnijim načinom kočenja, naklanjanja i blebetanja, da istinu kažem, ja bih bio veoma u napasti, da im se isto tako nasmijem, kao što su se kralj i njegovi velikaši meni. I doista se niti nijesam

mogao uzdržati od smiješka samomu sebi, kad me kraljica običavaše položiti na svoju ruku nasuprot zrcalu, pomoću kojega se obje naše osobe pokazaše preda mnom u potpunoj pojavi zajedno; ništa nije moglo biti smiješnije od isporedbe, tako da sam zbilja počeo pomišljati sebe zgrčena daleko ispod svoje obične veličine.

Ništa me nije toliko ljutilo i mučilo kao kraljičin patuljak. Budući najnižega stasa, što ga je ikad bilo u onoj zemlji (jer zbilja držim, da nije bio punih trideset stopa visok), postade on, videći stvorenje toliko ispod sebe, tako drzak, da bi se uvijek gradio, kao da se šepiri i da se čini velik, kad bi prolazio kraj mene u kraljičino predsoblje, dok sam ja stajao na kojemu stolu razgovarajući se s lordovima ili dvorskim gospodjama, i rijetko bi propustio, a da ne kaže dvije tri ujedljive riječi o mojoj majušnosti. Na to sam se mogao osvetiti samo time, da bih ga zvao bratom, izazivao ga na hrvanje, te takovim odgovorima, kakovi su obični u ustima dvorskih plemčeta. Jednoga dana kod objeda bio je taj zlobni mali deran tako pecnut nečim, što sam mu rekao, da me je, dignuvši se na ručni naslon stolca njezina veličanstva, uhvatio po sredini, kako sam sjedio, ne misleći ništa zla, pustio me da padnem u veliku srebrnu zdjelu skorupa, a onda otrčao što je brže mogao. Pao sam preko glave i ušiju i da nijesam dobar plivač, bilo bi vrlo zlo po me, jer je Glumdalclitch taj čas slučajno bila na drugom kraju sobe, a kraljica se je tako ustrašila, te nije imala prisutnosti duha da mi pomogne. No moja mala dadilja dotrči da me spase, pa me izvadi nakon što sam progutao više od jednoga quarta skorupa. Metnuše me u krevet; no nijesam ipak pretrpio nikakve druge štete, osim gubitka jednoga odijela, koje je bilo sasvim pokvareno. Patuljka zdravo izbičevaše i za daljnju kaznu prisilište da popije zdjelu skorupa, u koju me bijaše bacio: i nikad više nije došao natrag u milost, jer ga je skoro zatim kraljica poklonila nekoj gospodji visoka dostojanstva, tako da ga nijesam više vidio, na svoje

veliko zadovoljstvo, jer ne bih mogao da kažem, do koje bi krajnosti mogao takav zlobni deran dotjerati svoju osvetljivost.

On bijaše prije napravio sa mnom podlu šalu, koja je kraljicu natjerala u smijeh, premda je istodobno bila od srca ozlojedjena, i smjesta bi ga bila otpravila, da nijesam bio tako plemenit i posredovao. Njezino veličanstvo bijaše uzelo na svoj tanjur kost s moždinom i iskucavši moždinu postavilo kost opet uspravno na zdjelu, kako je prije stajala; patuljak, uvrebavši prigodu, dok je Glumdalclitch otišla k pobočnome stolu za posudje, popne se na klupicu, na kojoj je ona stajala, da se skrbi za mene kod jela, prihvati me u obje ruke i stisnuvši mi noge skupa utisne ih preko pojasa u kost, gdje sam ostao utaknut neko vrijeme i činio vrlo smiješnu pojavu. Mislim, da je prošla gotovo minuta prije, nego je tko znao, što se je sa mnom dogodilo, jer sam držao ispod časti da viknem. Kako knezovi rijetko dobivaju jela vruća, to mi se noge nijesu ožegle, samo su čarape i hlače bile u žalosnu stanju. Patuljak nije na moju molbu dobio drugu kaznu, nego zdrave šibe.

Kraljica mi se često rugaše poradi moje strašljivosti i običavaše me pitati, da li su ljudi u mojoj domovini isto tako velike kukavice kao ja. Povod bijaše ovo: kraljevinu ljeti veoma uznemiruju muhe, pa su mi ti mrski kukci, od kojih je svaki velik kao dunstableska ševa, jedva i časak davali mira, dok sam sjedio kod objeda, svojim neprestanim zujanjem i brujanjem oko mojih ušiju. Katkad bi se spustile na moju hranu i ostavile iza sebe svoju gnjusnu izmetinu ili upljuvak, koji su meni bili sasvim vidljivi iako ne urodjenicima one zemlje, kojih vid nije bio tako oštar kao moj za motrenje manjih predmeta. Katkad bi se posadile na moj nos ili čelo, čime bi me u živac dirnule, jer su upravo neugodno zaudarale. Mogao sam lako opažati onu ljepljivu tvar, koja, kažu naši prirodopisci, omogućuje ovim stvorovima da hodaju po stropu s nogama

prema gore. Imao sam mnogo muke, da se branim protiv tih gadnih životinja, i nijesam se mogao suspregnuti, a da se ne trgnem, kad bi mi došle na lice. Bijaše prostački običaj patuljkov da nahvata mnogo tih kukaca u ruku, kako to kod nas rade djaci, i da ih nenadano ispusti pred mojim nosom, s namjerom da me uplaši i

zabavi kraljicu. Moje sredstvo bijaše da ih režem na komade sa svojim nožem, dok su letjele po uzduhu; mojoj su se vještini u tom mnogo divili.

Sjećam se, jednoga jutra, kad me je Glumdalclitch postavila u kutiji na prozor, kako je obično činila za

lijepih dana, da mi dade uzduha (jer se nijesam usudio izložiti opasnosti, da dadem kutiju objesiti na čavao izvan prozora, kako to činimo mi u Engleskoj s krletkama), pošto sam dignuo jedno zasorno okno i sio k svome stolu da pojedem za doručak komad slatkoga kolača, doletjelo je u sobu, domamljeno mirisom, preko dvadeset osa, brujeći glasnije, nego li svirale od isto toliko gajda. Neke od njih pograbiše moj kolač i odnašahu komad po komad; druge letijahu okolo moje glave i lica, smućujući me šumom i zadajući mi najveći strah pred svojim žalcima. Ipak sam imao odvažnosti da se dignem i izvučem svoj nož, te navalim na njih u uzduhu. Četiri od njih otpravim na drugi svijet, a ostatak se udalji, i ja odmah zatvorim svoj prozor. Ti kukci bijahu tako veliki kao jarebice; izvadih im žalce i vidjeh, da su dugi palac i pol, a oštri kao igle. Brižno sam ih sve pohranio i, nakon što sam ih kasnije s nekim drugim rijetkostima pokazivao u više krajeva Evrope, dadoh, vrativši se u Englesku, tri od njih Gresham Collegeu, a četvrtu zadržah za sebe.

IV. glava.

Opis zemlje. — Prijedlog za ispravak modernih zemljovida. — Kraljevski dvor i nekoliko vijesti o glavnome gradu. — Piščev način putovanja. — Opis glavnoga hrama.

Kako sam na putovanjima s Glumdalclitchom donekle upoznao zemlju, hoću sada da podam čitaocu kratak opis njezin, u koliko sam proputovao, što nije bilo više od dvije tisuće milja okolo glavnoga grada Lorbrulgruda. Jer kraljica, koju sam uvijek pratio, nije nikad išla dalje, kad bi pratila kralja na njegovim putovanjima, te bi tamo ostajala, dok se nije njegovo veličanstvo vratilo s pregledbe svojih granica. Cijelo rasezanje oblasti ovoga vladara dosiže oko šest tisuća milja u dužinu i tri do pet u širinu. Odatle ne mogu, a da ne zaključim, da su naši evropski geografi u ve-

likoj zabludi, držeći, da nema ništa osim mora medju Japanom i Kalifornijom; jer moje je mišljenje uvijek bilo, da tamo mora biti utega zemlje, da drži ravnotežu velikom kopnu Tatarije; i zato treba da oni poprave svoje mape i karte dodavši taj prostrani komad zemlje sjeverozapadnim dijelovima Amerike, u čem ću biti pripravan da im pružim svoju pomoć.

Kraljevstvo je poluotok, omedjen sa sjeveroistoka grbinom gora, visokih trideset milja, koje su sasvim neprohodne poradi vulkana na vrhuncima: niti najučeniji ne znaju, kakova vrst smrtnika stanuje s one strane tih gora, ili, da li su uopće nastanjene. S triju drugih strana ono je omedjeno oceanom. Nema niti jedne morske luke u cijelom kraljevstvu, a oni dijelovi obala, u kojima utječu rijeke, tako su puni šiljatih grebena, i more je obično tako burno, da se ne može pokušati sreću niti s najmanjim od njihovih čamaca, tako da su ti ljudi potpuno isključeni od ikakova saobraćaja s ostalim svijetom. No velike rijeke pune su ladja i obiluju izvrsnom ribom; oni naime rijetko koju dobivaju iz mora, jer su morske ribe iste veličine s onima u Evropi i prema tome nijesu vrijedne da ih love. Odatle je jasno, da je priroda u stvaranju biljaka i životinja tako neobične veličine sasvim ograničena na ovo kopno, a filozofima prepuštam, da ustanove tome razloge. Ipak ovda onda uhvate kojega kita, što se slučajno razmrska o grebene, a prosti ga svijet rado jede. Takovih sam kitova vidio tako velikih, da je čovjek jedva mogao nositi jednoga na ramenima; a katkad ih, kao osobitost, donesu u koševima u Lorbrulgrud: jednoga od njih vidjeh u zdjeli na kraljevu stolu, što je vrijedilo kao rijetkost, ali nijesam opazio, da bi ga on volio, jer držim, da mu se gadila veličina, premda sam vidio nešto većega u Greenlandu.

Zemlja je dobro naseljena, jer ima pedeset i pet gradova, do stotinu obzidanih varoši i velik broj sela. Da zadovoljim svoga radoznalog čitaoca, bit će dovoljno da opišem Lorbrulgrud. Taj grad stoji na dva gotovo jednaka dijela sa svake strane rijeke, koja prolazi skroz. On ima preko osamdeset tisuća kuća i oko šest stotina tisuća stanovnika. Po dužini ima tri glomglunga (što čini oko pedeset i četiri engleske milje), a dva i pol u širinu, kako sam to sam izmjerio u kraljevskoj mapi, učinjenoj po kraljevu nalogu, koja je u tu svrhu bila za mene položena na tle te se prostiraše na stotinu stopa: ja sam nekoliko puta bosonog izmjerio korakom promjer i opseg, i, računajući po mjerilu, izmjerio to prilično točno.

Kraljevska palača nije nikakva pravilna gradjevina, nego hrpa zgrada, oko sedam milja unaokolo. Glavne su odaje obično dvjesta četrdeset stopa visoke, te razmjerno široke i duge. Jedna kočija bijaše dodijeljena Glumdalclitchu i meni, u kojoj bi je njezina odgojiteljica često izvezla da razgleda grad ili da podju po dućanima; i ja sam uvijek bio u društvu, nošen u svojoj kutiji, premda bi me djevojčica na moju želju često izvadila i držala u ruci, da mogu udobnije promatrati kuće i narod, dok smo prolazili ulicama. Izračunao sam, da je naša kočija otprilike kao četverokut Westminster Halla, ali ne sasvim tako visoka: ipak, ne mogu biti sasvim točan. Jednoga je dana odgojiteljica zapovjedila našemu kočijašu da stane kod nekoliko dućana, gdje su se prosjaci, uvrebavši priliku, sjatili s obiju strana kočije i pružili mi najstrašniji prizor, što ga je ikad ugledalo evropsko oko. Tu bijaše žena s rakom u dojki, otekloj do grdne veličine, punoj rupa, od kojih bih se u dvije tri ja lako bio mogao uvući i sakriti cijelo svoje tijelo. Tu bijaše čovjek s gušom na vratu, većom nego pet vreća vune, a drugi s dvjema drvenim nogama, od kojih svaka visoka oko dvadeset stopa. No najgadniji prizor od svih bijahu uši, koje puzahu po njihovim odjećama. Mogao sam jasno vidjeti članke ove gamadi prostim okom, mnogo bolje, nego li članke evropske uši kroz mikroskop, te njihova rila, s kojima su rovale poput svinja. One su bile prve, što sam ih ikad vidio, i bio bih dovoljno radoznao da

rasparam jednu od njih, da sam imao prikladne sprave, koje sam na nesreću ostavio iza sebe na brodu, premda je zaista bio prizor tako gadan, da mi je sasvim prevrnuo želudac.

Osim velike kutije, u kojoj su me obično nosili, zapovjedila je kraljica da se načini za me jedna manja, oko dvanaest četvornih stopa, i deset visoka, za udobnost putovanja, jer ona druga bijaše nešto prevelika za Glumdalclitchevo krilo i nepriličua u kočiji. Ona bijaše napravljena od istoga obrtnika, i ja sam ga upućivao kod čitave osnove. Ta je putujuća sobica bila točna četvorina s po jednim oknom u sredini triju četverokutnih strana, a svako okno imalo je rešetku od željeznih šibaka s vanjske strane, da se spriječe nezgode na dugim putovanjima. Na četvrtoj strani, koja nije imala okna, bile su pričvršćene dvije jake ušice, kroz koje bi osoba, koja me je nosila, kad me je bila volja da budem na konju, provela kožnati pojas i prikopčala ga oko svoga struka. To je bila uvijek služba njekoga ozbiljna, vjerna sluge, u kojega sam se mogao pouzdati, bilo da sam pratio kralja i kraljicu na njihovim putovanjima, bilo da sam bio raspoložen da razgledam vrtove ili da pohodim koju veliku gospodju ili državnoga ministra na dvoru, kad bi se dogodilo, da je Glumdalclitch bila bolesna. Jer ja sam naskoro počeo da budem poznat i cijenjen medju najvišim činovnicima, držim, više zbog milosti njihovih veličanstava, nego zbog kakove moje vlastite zasluge. Na putovanjima, kad bi mi dodijala kočija, prikopčao bi jedan sluga na konju moju kutiju i smjestio je na jastuk pred sobom, te sam tu imao potpun vidik na kraj s triju strana, s tri moja prozora. U toj sam sobici imao logorsku postelju i mrežu za ležanje, obješenu sa stropa, dva stolca i stol, zgodno pričvršćene o pod, da se spriječi, da me gibanje konja ili kočije ne baca amo tamo. A kako sam dugo bio privikao na pomorska putovanja, ova me gibanja, premda katkad vrlo žestoka, nijesu mnogo smetala.

Kad sam god imao volju da razgledam grad, bijaše to uvijek u mojoj putnoj sobici, koju Glumdalclitch držaše u krilu u nekoj vrsti otvorene nosiljke, po običaju oe zemlje, što je nošahu četiri čovjeka i pratijahu druga dvojica u kraljičinoj livreji. Narod, koji je često čuo o meni, bijaše vrlo radoznao te bi se zgrtao okolo nosiljke, a djevojčica bijaše tako prijazna te bi zaustavila nosače i primila me u ruku, da me se može udobnije vidjeti.

Bio sam vrlo željan da vidim glavni hram, a napose pripadajući mu toranj, koji računaju da je najviši u kraljevstvu. Stoga me jednoga dana odnese moja dadilja onamo, ali mogu iskreno reći, da sam se vratio razočaran, jer visina nije iznad tri tisuće stopa, računajući s tla do vrha najvišega tornjića, što, ako se uzme u obzir razlika medju veličinom onih ljudi i nas u Evropi, nije velika stvar za divljenje, nipošto u razmjeru (ako se pravo sjećam) sa zvonikom salisburyskim. No da ne nagrdjujem narod, kojemu ću, dok živim, biti izvanredno dužan zahvalnost, mora se dopustiti, da što god ovome glasovitom tornju nedostaje u visini, to je obilno nadoknadjeno ljepotom i čvrstoćom, jer su stijene do stotinu stopa debele, gradjene od klesanih kamena, od kojih svaki ima oko četrdeset četvornih stopa, i urešene sa svih strana kipovima bogova i careva, usječenim u mramor, većim od prirodne veličine, smještenim u svojim posebnim izdupcima. Izmjerio sam jedan mali prst, koji je pao s jednoga od tih kipova i ležao neopažen medju nekim ruševinama, pa nadjoh, da je dug točno četiri stope i jedan palac. Glumdalclitch ga je zavila u svoj rubac i odnijela kući u džepu, da ga čuva medju drugim nakitom, koji je djevojčica vrlo voljela, kao što to obično vole djeca u njezinoj dobi.

Kraljevska je kuhinja uistinu odlična gradjevina, gore presvodjena, i oko šest stotina stopa visoka. Velika je peć samo za kojih deset stopa uža od kupole sv. Pavla, jer ja sam potonju naumice izmjerio nakon

svoga povratka. No kad bih opisao kuhinjski roštilj, goleme lonce i kotlove, mesna stegna okrećući se na ražnjima, uz mnoge druge pojedinosti, možda bi mi se jedva vjerovalo; bar kaki strogi kritik mogao bi pomisliti, da sam malo pretjeravao, kako se često sumnja da putnici čine. Da izbjegnem tome prijekoru, bojim se, da sam se zatrčao odviše u drugu krajnost, i da, kad bi slučajno ovo djelo bilo prevedeno u jezik Brobdingnaga (to je glavno ime one kraljevine) i otpremljeno onamo, kralj bi i njegov narod imali razloga da se tuže, da sam im učinio nepravdu krivim i umanjujućim prikazom.

Njegovo Veličanstvo rijetko drži više od šest stotina konja u svojim stajama; oni su obično pedeset i četiri do šezdeset stopa visoki. No kad on izlazi za svečanih dana, prati ga sjaja radi domobranska tjelesna straža od pet stotina konja, što sam zaista držao da je najsjajniji prizor, što se može ikad vidjeti, dok nijesam vidio odio njegove vojske u bojnom redu, o čem ću naći drugu priliku da govorim.

V. glava.

Nekoje zgode i nezgode, koje su se dogodile piscu. — Smaknuće jednoga zločinca. — Pisac pokazuje svoju vještinu u brodarenju.

S pravom mogu kazati, da bih bio živio dosta sretno u onoj zemlji, da me nije moja maljušnost izlagala različitim smiješnim i neugodnim zgodama; odvažit ću se da neke od njih pripovijedam. Glumdalclitch me je često nosila u dvorske vrtove u manjoj kutiji, i katkad bi me izvadila iz nje i držala u ruci ili metnula dolje, da hodam. Sjećam se, prije nego je patuljak ostavio kraljicu, on nas je jednoga dana slijedio po onim vrtovima i, kako me je moja dadilja metnula dolje, te smo ja i on bili blizu jedan drugome kraj nekih patuljastih jabuka, ja nijesam mogao, a da ne pokažem svoju

domišljatost bezazlenom aluzijom izmedju njega i drveća, koja slučajno valja u njihovu jeziku kao što u našem. Nato zlobni nitkov, uvrebavši zgodnu priliku, dok sam išao pod jednom od jabuka, strese je upravo nad mojom glavom, od čega stane tuce jabuka, svaka velika gotovo kao bristolska bačva, padati oko mojih ušiju; no druge ozlede nijesam dobio, a patuljku bi oprošteno na moju želju, jer sam ja izazvao.

Drugoga jednog dana ostavila me je Glumdalclitch na nekoj tratini da se zabavljam, dok je ona šetala u nekoj udaljenosti sa svojom odgojiteljicom. Medjutim stane iznenada udarati tako žestoka tuča, da me je njezina sila smjesta oborila na zemlju, a kad sam bio dolje, zadavaše mi zrnje od tuče takove okrutne udarce po cijelom tijelu, kao da me je tko nabacivao loptama od tennisa. Ipak sam se upeo, da otpužem četveronoške i da se uklonim, ležeći ploštimice licem, u zavjetrinu neke živice od limunova thymiana, no tako isprebit od glave do nogu, da nijesam mogao deset dana izlaziti. I ne treba se tome nipošto čuditi, jre kako priroda u onom kraju zadržaje isti razmjer u svim svojim djelima, jedno je zrno tuče gotovo osamnaest stotina puta tako veliko kao u Evropi, što mogu potvrditi iskustvom, budući da sam bio tako radoznao, te sam ih odvagao i izmjerio.

No jedna opasnija nezgoda dogodila mi se u istom vrtu, kad je moja mala dadilja, držeći, da me je postavila na sigurno mjesto (što sam je često molio da učini, da se mogu zabaviti svojim mislima), i ostavivši moju kutiju doma, da se ne treba truditi nošenjem, pošla u drugi dio vrta sa svojom odgojiteljicom i s nekoliko gospodja, svojih znanica. Dok je ona bila nenazočna i van dosega glasa, dogodi se, da je mali bijeli prepeličar, koji pripadaše jednome od vrhovnih vrtlara, dospjevši po slučaju u vrt, obilazio blizu mjesta, gdje sam ležao. Pas, slijedeći trag, pridje upravo k meni i uzevši me u usta, otrči ravno k svome gospodaru, mašući repom, i položi me blago na tle. Na sreću, bio

je tako dobro naučen, da me je nosio medju zubima bez najmanje ozlede, pače, da mi nije ni poderao hlače. No siromašni vrtlar, koji me je dobro poznavao i bio prema meni vrlo prijazan, bijaše u užasnom strahu: on me nježno podigne objema rukama i upita, kako mi je; no ja sam bio tako ustravljen i bez daha, da nijesam mogao ni riječi progovoriti. Za malo časaka došao sam k sebi i on me odnese zdrava i čitava k mojoj maloj dadilji, koja se je u to vrijeme vratila na mjesto, gdje me bijaše ostavila, te je bila u groznome strahu, kad se nijesam pokazao niti odgovorio, dok me je zvala. Ona je strogo prekorila vrtlara na račun njegova psa. No stvar bi zabašurena i nikad se nije doznala kod dvora, jer se je djevojčica bojala kraljičine srdžbe, a što se mene tiče, mislio sam zaista, da ne bi bilo u korist mojemu ugledu, da takova pripovijest kola naokolo.

Zbog ovoga dogadjaja Glumdalclitch je bezuvjetno odlučila da me u buduće vani nikad ne pusti iz oka. Ja sam se već dugo bojao te odluke i zato sam zatajio pred njom neke male nezgode, koje su se dogodile u onim časovima, dok sam bio ostavljen na samu. Jednom je jastreb, koji je lebdio nad vrtom, sletio na me, i da nijesam smjelo povukao nož i potrčao pod gusti grm, bio bi me jamačno odnio u svojim čaporcima. Drugi put, idući na vrh svježega krtičnjaka, padoh do vrata u rupu, kroz koju je ta životinja izbacala zemlju, pa skovah neku laž, koja nije vrijedna spomena, da se ispričam, što sam si pokvario odijelo. Slomio sam si takodjer desnu goljenicu o puževu kućicu, o koju sam se spotakao, kad sam šetao sam i mislio na siromašnu Englesku.

Ne mogu kazati, da li me je više veselilo ili mučilo, kad sam na takovim samotnim šetnjama opažao, da se manje ptice nijesu pokazivale nimalo uplašene od mene, nego bi skakutale okolo na jedan yard daljine, ištući crve i drugu hranu, s toliko nehajnosti i sigurnosti, kao da nema uopće nikakova stvorenja blizu

njih. Sjećam se, jedan drozd imao je povjerenje da šćapi kljunom iz moje ruke komad kolača, što mi ga je upravo dala Glumdalclitch za doručak. Kad bih ja pokušao da uhvatim koje od tih ptica, one bi se smjelo okrenule protiv mene, kušajući da mi kljuju prste, koje se ja nijesam usudio pružiti njima na dohvat, a onda bi odskakutale bezbrižno natrag da love crve ili puževe, kao prije. No jednoga dana uzeh debelu toljagu i bacih je svom silom tako sretno na jednu konopljarku, da sam je oborio, i pograbivši je objema rukama za vrat, potrčah s njom u slavlju k svojoj dadilji. Medjutim ptica, koja je bila samo omamljena, oporavivši se, dade mi toliko udaraca krilima po obadvjema stranama glave i tijela, premda sam je držao za cijelu ruku daleko od sebe i bio van dosega njezinih čaporaka, da sam dvadeset puta pomislio da je pustim, neka ide. No naskoro me izbavi jedan od naših slugu, koji zakrene ptici vratom, i drugi sam je dan na zapovijed kraljičinu imao za objed. Koliko se mogu sjetiti, činilo mi se, da je bila nešto veća od engleskoga labuda.

Počasne djevice često su pozivale Glumdalclitcha u svoje odaje i željele, da bi mene donijela sa sobom u svrhu, da se zabavljaju gledajući me i pipajući. One bi me često svukle do gola od pete do glave i polegle me po cijeloj dužini u svoja njedra, što mi je bilo vrlo mrsko, jer je, da istinu kažem, od njihovih koža dolazio veoma neugodan vonj. To ja ne spominjem niti ne mislim na štetu onih odličnih gospodja, prema kojima imam svako poštovanje; samo držim, da je moj oćut bio oštriji u razmjeru prema mojoj maljušnosti, i da one presvijetle osobe nijesu bile neugodnije svojim ljubavnicima ili jedne drugima, nego što su ljudi istoga staleža kod nas u Engleskoj. A napokon, našao sam, da je njihov prirodni vonj bio mnogo snosljiviji, nego kad su upotrebljavale mirisne vode, od kojih bi se ja odmah onesvijestio. Ne mogu zaboraviti, da je jedan moj intiman prijatelj u Lilliputu nekoga toplog

dana, kad sam obavio čestitu tjelesnu vježbu, uzeo si slobodu te se potužio na jaki vonj oko mene, premda sam ja u tom pogledu tako malo kriv, kao većina mojega spola; no držim, da je sposobnost njegova njuha bila isto tako fina s obzirom na mene, kao što je moja bila prema sposobnosti ovoga naroda. Ne mogu propustiti, a da u toj stvari ne učinim pravicu kraljici, mojoj gospodarici, i Glumdalclitchu, mojoj dadilji, kojih su osobe bile tako mirisne, kao bilo koje gospodje u Engleskoj.

Ono, što mi zadavaše najviše neugodnosti kod tih počasnih djevica (kad bi me moja dadilja odnijela da ih pohodim), bijaše vidjeti ih, kako postupaju sa mnom bez ikakova okolišanja kao sa stvorenjem, koje nema nikakovih putenih želja. One bi se naime svlačile do kože i navlačile košulje u mojoj nazočnosti, dok sam bio postavljen na njihov toaletni stolić upravo pred njihovim golim tjelesima, što, vjere mi, nije nipošto bio za mene zavodljiv prizor, niti me je dovelo u kakvo drugo uzbudjenje, osim užasa i gnjušanja: njihove kože činjahu se, kad sam ih vidio iz bliza, tako grube i hrapave, tako različito ošarane, s madežem tu i tamo, širokim kao tanjur i s dlakama, koje su visjele s njega, debljim od dretve, a da ne kažem ništa dalje, što se tiče ostaloga na njihovim osobama. I nijesu se ni najmanje ustručavale, dok sam ja bio nazočan, da isprazne ono što su popile, u množini od najmanje dva hogsheada u posudu, koja obuhvataše preko tri tuna. Najljepša medju ovim počasnim djevicama, ljupka, vesela djevojka od šesnaest godina, položila bi me katkad jašimice na jednu od svojih sisnih bradavica, uz mnogo drugih šala, glede kojih će mi čitalac oprostiti, što nijesam previše podroban. No ja sam bio tako ljut, da sam zamolio Glumdalclitcha, neka izmisli kakovu ispriku, da ne vidim onu mladu gospodju nikad više.

Jednoga dana dodje neki mladi gospodin, koji bijaše nećak odgojiteljice moje dadilje, i salijetaše ih obadvije, neka bi pošle vidjeti jedno smaknuće. Bijaše

to smaknuće nekoga čovjeka, koji je umorio jednoga dobroga znanca onoga gospodina. Glumdalclitcha su nagovorili, da bude s društvom, no veoma protiv njezine volje, jer je bila od prirode meka srca; a što se tiče mene samoga, premda sam mrzio prizore takove vrste, ipak me je mamila moja radoznalost, da vidim nešto, što sam držao, da mora biti neobično. Zločinac je bio privezan o stolac na stratištu, podignutom za tu svrhu, i glava mu bi odsječena jednim udarcem mača, dugoga oko četrdeset stopa. Žile krvnice i kucavice šikljahu tako golemu množinu krvi i tako visoko u zrak, da veliki jet d'eau u Versaillesu nije bio tome, za vrijeme dok je trajalo, jednak; a glava, kad je pala na pod stratišta, tako je bubnula, da sam se trgnuo, premda sam bio udaljen bar pola engleske milje.

Kraljica, koja je često običavala da me sluša pripovijedati o mojim pomorskim putovanjima i prihvaćala svaku priliku da me zabavi, kad sam bio sjetan, upitala me je, da li razumijem, kako se postupa s jedrom ili s veslom i ne bi li malo vježbanje u veslanju bilo dobro za moje zdravlje. Odgovorih, da obadvoje umijem vrlo dobro, jer, premda je moje pravo zanimanje bilo, da budem vidar ili doktor na brodu, ipak sam često u opasnosti bio prisiljen da radim kao prost mornar. Ali da ne mogu vidjeti, kako bi se to moglo raditi u ovoj zemlji, gdje je najmanji čamac jednak ratnoj ladji prvoga reda kod nas, a takav čamac, kojim bih ja mogao upravljati, ne bi se nikad mogao održati ni u kojoj njihovoj rijeci. Njezino veličanstvo reče, da ako bih ja hotio zasnovati jedan čamac, njezin će ga stolar izraditi, a ona će se za mene poskrbiti za mjesto, gdje da jedrim. Taj je čovjek bio vješt radnik, te je po mojim uputama za deset dana zgotovio čamac za zabavu sa svom opremom, sposoban da udobno drži osam Evropejaca. Kad je bio gotov, kraljica bijaše tako obradovana, da je otrčala s njim u skuti ka kralju, koji je zapovijedio, neka se ga za pokušaj metne sa mnom u njem u nakapnicu, punu vode; tu nijesam mogao

poradi nedostatka prostora da baratam sa svoja dva vesalca ili mala vesla. No kraljica je već prije zamislila drugu osnovu. Ona je naložila stolaru, da napravi drveno korito, dugo tri stotine stopa, pedeset široko, a osam duboko; ono, dobro nasmoljeno, da ne bi procurilo, bi položeno na pod duž zida u jednoj vanjskoj sobi palače. Imalo je pipu blizu dna, da se ispusti voda, kad bi se počela kvariti, a dva su ga sluge mogla napuniti lako za pola sata. Tu sam često običavao veslati za svoju vlastitu zabavu, kao što i za zabavu kraljice i njezinih gospodja, koje su držale, da se dobro zabavljaju mojom vještinom i spretnošću. Katkad bih razapeo jedro, i tada mi je samo bio posao da kormanim, dok su mi gospodje pravile vjetar sa svojim lepezama, a kad su bile umorne, nekoliko bi njihovih plemčeta duvalo sa svojim dahom moje jedro napred, dok sam ja pokazivao svoje umijeće kormaneći desno ili lijevo, kako mi se svidjelo. Kad sam svršio, Glumdalclitch je uvijek odnijela moj čamac natrag u svoju sobicu i objesila ga na čavao, da se suši.

Kod te vježbe dogodila mi se jednom nezgoda, koja malo me niej stajala života. Nakon što je naime jedan od paževa metnuo moj čamac u korito, odgojiteljica, koja je pratila Glumdalclitcha, podigne me vrlo uslužno, da me stavi u čamac; no ja se slučajno omaknem izmedju njezinih prstiju i bio bih sigurno pao četrdeset stopa dolje na pod, da nijesam najsretnijim na svijetu slučajem bio zaustavljen pribadačom, koja je bila zataknuta u opršnjaku te dobre gospodje; glavica je igle prošla izmedju moje košulje i svitnjaka mojih hlača, i tako sam bio po sredini držan u zraku, dok mi nije Glumdalclitch pritekla u pomoć.

Drugi put bijaše jedan od sluga, čija je služba bila da napuni svaki treći dan moje korito svježom vodom, tako nemaran, te je pustio golemu žabu (ne opazivši je) da mu se izmakne iz kabla. Žaba je ležala sakrita, dok me nijesu metnuli u čamac, ali se onda, videći počivalište, popne gore i učini, da se je tako jako nagnuo

na jednu stranu, te sam bio prisiljen da ga sa svom svojom težinom dovedem u ravnotežje na drugoj, da se ne bi prevrnuo. Kad je žaba bila unutra, skoči jednim skokom na pola dužine čamca, a zatim preko moje glave natrag i napred, prljajući mi lice i odijelo svojom ogavnom sluzi. Veličina je njezina obličja činila, da je izgledala najnakaznijom životinjom, što se može zamisliti. Ipak zaželih, da me Glumdalclitch pusti da sam s njom obavim. Udarah je dobrano dugo jednim od svojih vesala. te je napokon prisilih da skoči iz čamca.

No najveća opasnost, što sam je preturio u ovome kraljevstvu, bijaše od jednoga majmuna, koji pripadaše nekome kuhinjskom činovniku. Glumdalclitch me bijaše zaključala u svoju sobicu, dok je ona otišla nekamo po poslu ili u pohode. Kako je vrijeme bilo vrlo toplo, prozor od sobice bijaše ostavljen otvoren, kao što i prozori i vrata moje veće kutije, u kojoj sam obično živio poradi njezine veličine i udobnosti. Dok sam mirno sjedio razmišljajući kod svoga stola, začujem, kako je nešto grunulo unutar na prozor sobice i skakalo okolo s jedne strane na drugu; nato se ja, premda bijah vrlo uzbunjen, ipak usudih da pogledam van, ali ne mičući se sa svoga sjedala, i tada vidjeh tu veselu životinju, gdje skakuće i djipa gore dolje, dok napokon ne dodje k mojoj kutiji, koju promatraše, kako se činilo, s velikim uživanjem i radoznalošću, zavirujući unutar na vrata i na svaki prozor. Ja se povučem u dalji ugao svoje sobe ili kutije; no majmun, gledajući unutar sa svih strana, natjera me u takav strah, te mi je ponestala prisutnost duha, da se sakrijem pod krevet, kako sam lako mogao učiniti. Nakon nekoga vremena, potrošena na virenje, cerenje i čavrljanje, on me naposljetku uvreba, pa pruživši jednu svoju šapu kroz vrata unutar, kao što čini mačka, kad se igra s mišem, premda sam, da mu izbjegnem, često promijenio mjesto, spopadne napokon okrajak moga kaputa (koji, budući napravljen od tamošnje svile, bijaše vrlo debeo i čvrst), te me izvuče van. On me uze u

desnu prednju nogu, te me držaše kao što dojilja drži dijete, koje će da doji, upravo kako sam vidio isto takovo stvorenje da čini s mačićem u Evropi. A kad sam pokušao da se borim, on me pritisne tako čvrsto, te sam držao pametnijim da se pokorim. Imam dobar razlog da vjerujem, da me je držao mladunčetom svojega roda, po tome, što mi je često vrlo nježno gladio lice sa svojom drugom šapom. U tom ga je zabavljanju prekinuo šum na sobnim vratima, kao da ih netko otvara, na što on iznenada skoči na prozor, kroz koji bijaše ušao, a odanle na olovne kroviće i žljebove, idući na tri noge i držeći me u četvrtoj, dok se nije popeo na krov, koji bijaše odmah do našega. Čuo sam, kako je Glumdalclitch vrisnula u času, kad me je nosio napolje. Bijedna djevojčica bijaše gotovo luda; onaj je dio palače bio sav u uzbuni; sluge trčahu po ljestve; stotine u dvorištu vidješe majmuna, kako sjedi na hrptu zgrade, drži mene kao djetešce u jednoj svojoj prednjoj šapi, te me hrani s drugom, trpajući mi u usta neko jelo, što ga je istisnuo iz kesice na jednoj strani svoje gubice, i lupkajući me lako, kad nijesam htio jesti, našto se mnogi od proste svjetine nijesu dulje mogli suspregnuti od smijeha, a i ja mislim, da ih baš ne treba kuditi, jer prizor bijaše, bez sumnje, dovoljno smiješan za svakoga, osim za mene. Neki iz puka bacahu gore kamenje, nadajući se, da će majmuna otjerati dolje, no to bude strogo zabranjeno, jer inače bi se, vrlo vjerojatno, moj mozak bio prosuo.

Sad biše prislonjene ljestve i nekoliko se ljudi popelo na njih. Kad je to majmun opazio, te se našao gotovo opkoljen, ne mogući na tri noge dosta žurno dalje, spusti me na žljebnjak i pobjegne. Tu sam sjedio neko vrijeme, pet stotina yarda od zemlje, očekujući svaki čas, da će me vjetar otpuhnuti dolje ili da ću pasti zbog vlastite vrtoglavice i otkotrljati se od sljemena do podstrešnice: ali neki čestit momak, jedan od slugu moje dadilje, popne se gore i, metnuvši me u džep svojih hlača, odnese me zdrava i čitava dolje.

Bio sam gotovo udavljen od prljave tvari, koju mi je majmun natrpao do grkljana; ali mi je moja draga dadilja odstrani iz ustiju s malom iglom, a nato stadoh bljuvati, što mi je vrlo olakšalo. Ipak sam bio tako slab i zgnječen na bokovima od pritisaka, što mi ih je zadala ta mrska životinja, da sam bio prisiljen ostati u postelji četrnaest dana. Kralj, kraljica i cijeli dvor svaki su dan slali pitati za moje zdravlje, a njezino me je veličanstvo pohodilo nekoliko puta za vrijeme moje bolesti. Majmun bi ubit i zapovijed izdana, da se takova životinja ne smije držati okolo dvora.

Kad sam poslije svoga ozdravljenja bio kod kralja da mu zahvalim za milosti, izvolio se on sa mnom mnogo šaliti zbog ove zgode. Pitao me je, što su bile moje misli i razmatranja, dok sam ležao u majmunovoj gov način hranjenja; i da li mi je svježi uzduh na šapi; kako mi se svidjahu jela, koja mi je davao; njekrovu naoštrio želudac. Želio je da zna, što bih ja u takovoj prilici učinio u svojoj domovini. Kazah njegovu veličanstvu, da u Evropi nemamo majmuna, osim takovih, koji su kao osobitosti doneseni iz drugih mjesta, te su tako maleni, do bih se ja mogao uhvatiti u koštac s tucetom njih zajedno, ako bi se drznuli da me napadnu. A šo se tiče one grdne životinje, s kojom sam tuskoro imao posla (ona je zaista bila velika kao slon), kad bi mi strah bio dopustio da mislim tako daleko, da upotrebim svoj nož (dok sam govorio, gledao sam divlje i lupio rukom po dršku), kad je turila šapu u moju sobu, možda bih joj bio zadao takovu ranu, te bi bila vesela, da je povuče natrag većom žurbom, nego što ju je stavila unutar. To sam izrekao tvrdim glasom, kao čovjek, koji je zabrinut, da se ne bi posumnjalo u njegovu hrabrost. Ipak moj govor nije proizveo ništa drugo, osim glasna smijeha, od kojega se, uza sve poštovanje, dužno njegovu veličanstvu, nijesu oni okolo njega mogli uzdržati. To me je ponukalo na razmišljanje, kako je za čovjeka uzaludan pokušaj da nastoji braniti svoju čast medju onima, koji

se nikako ne mogu s njime izjednačiti niti porediti. Pa ipak sam, otkad se vratih, vidio, da je moral moga vlastitog vladanja vrlo čest u Engleskoj, gdje će se kaki mali, prezreni sluga, bez najmanjega prava po rodu, osobi, duhu ili razumu, usuditi da se drži važno i graditi se ravnim najvećim ljudima kraljevine.

Ja sam svaki dan oskrbljivao dvor kakvom smiješnom zgodom, a Glumdalclitch, premda me je i suviše voljela, bijaše ipak tako nestašna, da bi izvijestila kraljicu, kad bih počinio kakovu budalaštinu, za koju je mislila, da će biti zabavna njezinu veličanstvu. Djevojčicu je, kad je bila nešto boležljiva, odvela njezina odgojiteljica na svježi uzduh oko jedan sat daleko ili trideset milja od grada. One sidjoše s kočije kraj neke uske staze u polju i, pošto je Glumdalclitch metnula dolje moju putnu kutiju, izidjoh ja iz nje napolje da šećem. Na stazi bijaše kravska balega i ja sam baš morao da ogledam svoju spretnost, kušajući da je preskočim. Zaletim se, ali na nesreću skočim prekratko, te se nadjem upravo u sredini, do koljena. S nešto truda pregazim kroz nju i jedan me od sluga obriše sa svojim rupcem što je čišće mogao, jer sam bio gadno zablaćen; moja me pak dadilja zatvori u kutiju, dok se ne vratismo kući gdje je kraljica bila skoro obaviještena o onom, što se dogodilo, a sluga je to raširio okolo po dvoru, tako, da je sve veselje za nekoliko dana bilo na moj račun.

VI. glava.

Neki izumi piščevi, da ugodi kralju i kraljici. — On pokazuje svoju vještinu u glazbi. — Kralj se propitkuje o stanju Engleske, o kojem mu pisac izvješćuje. — Kraljeve opaske na to.

Kako sam pripadao dvoru, običavao sam biti kod kraljeva jutarnjega primanja jedamput ili dvaput na sedmicu, pa sam ga često vidio pod rukom brijačevom,

što je isprva bilo zaista vrlo strašno gledati, jer je britva bila gotovo dvaput tako duga kao obična kosa. Njegovo se veličanstvo po običaju zemlje brijalo samo dvaput na nedjelju. Jednom sam sklonio brijača, da mi je dao nešto sapunjače ili pjene, odakle izabrah četrdeset do pedeset najjačih okrnjaka dlaka. Tada uzeh komad fina drva te ga izrezah poput hrpta od češlja, napravivši u njem s najmanjom iglom, što sam je mogao dobiti od Glumdalclitcha, nekoliko rupa u jednakim razmacima. Unutra pričvrstih okrnjke tako vješto, istrugavši ih i izrezavši koso prema šiljcima, te sam napravio vrlo podnosljiv češalj; to je bila zgodna naknada, budući da su mojemu bili zubi toliko polomljeni, da je bio gotovo beskoristan, a nijesam poznavao u toj zemlji nijednoga tako fina i pomnjiva vještaka, koji bi pothvatio da mi izradi drugoga.

To me pak podsjeća na jednu zabavu, u kojoj sam proveo mnogo svojih dokolnih satova. Zamolio sam bio kraljičinu dvorkinju, da sačuva za mene iščešljane vlasi njezina veličanstva, od kojih sam s vremenom dobio dovoljnu množinu, pa posavjetovavši se sa svojim prijateljem stolarom, koji bijaše dobio općenit nalog, da izradjuje male radnje za mene, uputih ga, da načini dva okvira od stolca, ne veća od onih, koje sam imao u svojoj kutiji, i da izbuši finim šilom male rupe okolo onih dijelova, gdje sam označio naslone i sjedala: kroz te sam rupe prepleo najjače vlasi, što sam ih mogao izabrati, upravo na način stolaca od trstike u Engleskoj. Kad su bili gotovi, dao sam ih na dar njezinu veličanstvu, koje ih je pohranilo u svom kabinetu, te ih običavaše pokazivati kao osobitosti, kako su doista i bili na čudo svakome, tko ih je ugledao. Kraljica je htjela, da sjednem na jedan od tih stolaca, no ja odlučno odbih da je poslušam, uvjeravajući, da bih radije tisuću puta umro, nego da položim jedan nečastan dio svoga tijela na one dragocjene vlasi, koje su nekoć kitile glavu njezina veličanstva. Od tih sam vlasi (kako sam uvijek imao mehaničkog duha) na-

pravio takodjer ubavu malu kesu, oko pet stopa dugu, s imenom njezina veličanstva zlatnim slovima, koju sam s privolom kraljičinom dao Glumdalclitchu. Istinu da kažem, bila je više za pokazivanje, nego za upotrebu, budući da nije bila dosta jaka, da nosi težinu većih novaca, i zato nije ona u njoj držala ništa, osim nekoliko malih igračaka, kakove vole djevojčice.

Kralj, koji je uživao u glazbi, imao je na dvoru česte koncerte, na koje su me katkad odnijeli i metnuli u mojoj kutiji na stol, da ih slušam; no buka bijaše tako velika, da sam jedva mogao razabrati zvukove. Uvjeren sam, da je svi bubnjevi i trublje jedne kraljevske vojske, udarajući i ječeći upravo kraj vašega uha, ne bi mogli dostići. Moj je postupak bio taj, da držim svoju kutiju odmaknutu od mjesta, gdje su sjedili glazbenici, zatim da zatvorim njezina vrata i okna i da povučem zastore od prozora, nakon čega nadjoh, da im glazba nije neugodna.

Ja sam u svojoj mladosti učio malo udarati u spinet. Glumdalclitch je imala jedan u svojoj sobi i učitelj je bio kod nje dvaput na nedjelju da je uči. Nazvao sam ono spinetom, jer je bilo nešto nalik na taj instrumenat i igralo se na isti način. Neki mi hir dodje u glavu, te mi se prohtjelo zabaviti kralja i kraljicu kojom engleskom popijevkom na tom instrumentu. No to se pokazalo vanredno teško, jer je spinet bio blizu šezdeset stopa dug, a svaka tipka gotovo stopu široka, tako da ispruženim rukama nijesam mogao dohvatiti više od pet tipaka, a da ih pritisnem dolje trebalo je dobrano jak udar šakom, što bi bio prevelik trud, a uzaludan. Način, što sam ga izmislio, bijaše ovaj: priredio sam dvije okrugle batine, debele po prilici kao obične toljage; one bijahu deblje na jednom kraju, nego li na drugom, i ja obavih deblje krajeve komadima mišje kože, da ne bih udarajući njima oštetio površine tipaka, niti smetao zvuku. Pred spinet smjestiše klupu, oko četiri stope niže od tipaka, a mene postaviše na klupu. Trčao sam po njoj uzduž ovamo i onamo što

sam brže mogao, udarajući po dotičnim tipkama svojim dvjema batinama, pa mi je pošlo za rukom, da sam odigrao džig* na veliko zadovoljstvo obadvaju njihovih veličanstava; ali to bijaše najsilnija tjelesna vježba, što sam je ikad podnio, a ipak nijesam mogao udarati više od šesnaest tipaka niti, prema tome, igrati

bas i diskant zajedno, kako to čine drugi umjetnici, što je bila velika nepogodnost za moju izvedbu.

Kralj, koji je, kako sam prije opazio, bio vladar

* Neki irski ples.

izvrsna razuma, često bi zapovjedio, da me donesu u mojoj kutiji i stave na stol u njegovoj poslovnici. Tada bi mi naložio da iznesem jedan od svojih stolaca iz kutije i da sjednem u udaljenosti od tri yarda na vrh pisaćega stola, što me je donijelo gotovo do jednake visine s njegovim licem. Ovako sam imao s njime više razgovora. Jednoga sam se dana uslobodio kazati njegovu veličanstvu, da se čini, da prezir, što ga on pokazuje prema Evropi i ostalom svijetu, ne odgovara onim odličnim duševnim sposobnostima, kojima je on gospodar, i da se razum ne širi s veličinom tijela; naprotiv, mi smo opazili u našoj domovini, da su najstasitije osobe obično najmanje njime providjene; da su medju drugim životinjama pčele i mravi na glasu zbog veće obrtnosti, umijeća i oštroumnosti, nego mnoge od većih vrsta, i da se, ma kako me on neznatnim držao, nadam, da ću doživjeti da učinim njegovu veličanstvu kakovu uslugu. Kralj me je pozorno slušao i počeo da si stvara mnogo bolje mišljenje o meni, nego što ga je ikad prije imao. On zaželi, da mu podam što točniji izvještaj o upravi Engleske, jer da, ma kako vladari ponajviše vole svoje običaje (tako on naime drži o drugim monarsima prema mojim predjašnjim razgovorima), njega bi radovalo da čuje o nečem, što bi zaslužilo, da se nasljeduje.

Zamisli sam, prijazni čitaoče, kako sam tada često poželio jezik Demostenov ili Ciceronov, koji bi mi bio omogućio da podičim slavu svoje drage rodne zemlje stilom, ravnim njezinim zaslugama i sreći.

Počeo sam svoje predavanje time, da naša oblast sastoji od dva otoka, koji čine tri moćna kraljevstva pod jednim vladaocem, pored naših naseobina u Americi. Zadržao sam se dugo kod plodnosti naše zemlje i temperature naše klime. Potom sam govorio na široko o sastavu engleskoga parlamenta, što ga dijelom čini slavno tijelo, nazvano kuća Peerova; osobe najplemenitije krvi te najstarijih i najprostranijih očevina. Opisah onu osobitu pomnju, kojom se uvijek pazi na njihovu odgoju u umijećima i oružju, da ih se osposobi da budu savjetnicima ujedno kralju i kraljevstvu, da imaju udio u zakonodavstvu, da budu članovi najviše sudske oblasti, od koje ne može biti nikakova priziva, te da budu borci, uvijek gotovi na obranu svoga vladara i domovine, svojom hrabrošću, vladanjem i vjernošću. Ovi da su ures i bedem kraljevine, vrijedni nasljednici svojih preslavnih predja, kojih je čast bila nagradom za njihovu krepost, a zna se, da im se potomstvo nije nikada u ovoj izrodilo. Ovima je kao dio skupštine pridruženo više svetih osoba s naslovom biskupa, kojih je posebno zvanje, da se skrbe za vjeru i za one, koji u njoj poučavaju narod. Ove traži i izabire iz čitavoga naroda vladar i njegovi savjetnici medju takovima iz svećenstva, koji se s najvećim pravom ističu svetošću svoga života i dubljinom svoje naobrazbe, koji su u istinu duhovni oci klera i naroda.

Drugi dio parlamenta da se sastoji od skupštine, zvane kuća Pučana, koji su sama najodličnija gospoda, slobodno izabrana i odabrana od samoga naroda poradi njihovih velikih sposobnosti i ljubavi prema svojoj domovini, da reprezentuju mudrost cijeloga naroda. I da ta dva tijela sačinjavaju najuzvišeniju skupštinu u Evropi, kojoj je, u vezi s vladarom, predano cijelo zakonodavstvo.

Tada prijedjem na sudišta, kojima predsjedaju suci, oni časni mudraci i tumači zakona, da odlučuju o prijepornim pravima i vlasništvu ljudi, kao što i o kažnjavanju opačina i zaštiti nevinosti. Spomenuo sam razborito gospodarenje našom državnom blagajnicom, hrabrost i djela naših vojnih sila na moru i na kopnu. Procijenio sam broj našega pučanstva računajući, koliko milijuna može biti od svake vjerske sekte ili političke stranke kod nas. Nijesam pače izostavio ni naše sportove i zabave ili bilo koju drugu osobitost, za koju sam mislio, da može biti na čast mojoj domovini. Sve sam pak završio kratkim historijskim izvještajem o

stvarima i dogadjajima u Engleskoj za neko stotinu minulih godina.

Taj se razgovor svršio tek nakon pet audijencija, svaka po više sati, a kralj je cijelo vrijeme slušao veoma pozorno, praveći često bilješke o onom, što sam govorio, kao što i napomene o pitanjima, koja me je namjeravao pitati.

Kad sam završio ove duge razgovore. izreklo je njegovo veličanstvo u šestoj audijenciji, gledajući u svoje bilješke, mnoge sumnje, pitanja i prigovore na svaki članak. Pitaše, koje se metode upotrebljavaju za odgoju duha i tijela našega mladog plemstva, i u kakovoj vrsti posla oni obično provode prvi i za učenje sposobni dio svoga života. Kakav se način odabrao, da se dopuni ona skupština, kada koja plemenita porodica izumre? Koje su sposobnosti potrebne kod onih, koji imaju da budu imenovani novim lordovima: da li se kada dogodilo, da je volja vladara, svota novca kojoj dvorskoj gospodji ili namjera, da se ojača stranka, protivna javnom interesu, bila motivom kod tih promaknuća? Koliko znanja imaju ti lordovi o zakonima svoje zemlje i kako do njega dolaze, u toliko, da su kadri odlučivati o vlasništvu svojih supodanika kao posljednja instancija? Da li su uvijek tako slobodni od lakomosti, pristranosti ili oskudice, da ne može medju njima imati mjesta mito ili kakva druga tamna namjera? Da li se one svete lordove, o kojima sam govorio, uvijek podiže na taj stepen na osnovi njihova znanja o vjerskim stvarima i svetosti njihova života; nijesu li oni, dok bijahu obični svećenici, nikad bili prema prigodama udvorice ili kapelani ropski prodani kakovu plemiću, čije nazore ropski slijede i dalje, nakon što su primljeni u onu skupštinu?

Po tom zaželi znati, kakva se lukavstva počinjaju kod izbora onih, koje sam nazvao pučanima; ne može li stranac s debelom kesom utjecati na proste birače, da biraju prije njega, nego svoga vlastelina ili najodličnijega gospodina u susjedstvu. Kako se to dogadja,

da ljudi tako silno teže za tim, da dodju u tu skupštinu, što je, kako sam priznao, velika poteškoća i trošak, često na propast svojih porodica, bez ikakove plaće ili mirovine; to se naime čini tako zanosan napon kreposti i domoljublja, te je njegovo veličanstvo, rekao bih, sumnjalo, da ne će biti uvijek iskreno. I zaželi znati, da li takova gorljiva gospoda mogu imati kakve namisli, da se za trošak i brige, na koje su se dali, naplate žrtvujući opće dobro osnovama slaba i opaka vladara, združena s pokvarenim ministarstvom. On je množio svoja pitanja i temeljito me prorešetao za svaku točku u toj stvari, zadavajući bezbrojna pitanja i prigovore, koje, mislim, ne bi bilo pametno nити prilično da ponavljam.

Na ono, što sam rekao o našim sudištima, željelo je njegovo veličanstvo, da ga u više točaka udovoljim, a to sam to bolje mogao da učinim, što me je negda gotovo upropastila duga parnica kod vrhovnoga sudišta, koja je bila odlučena u moju korist, ali na moj trošak. On pitaše, koliko se obično vremena potroši za odluku medju pravicom i krivicom i koliki trošak. Da li odvjetnici i govornici slobodno vode parnicu u stvarima, za koje se očito znade, da su nepravedne, bezrazložne ili nasilne? Da li se opaža, da strančarstvo u vjeri ili politici nešto važe na tezulji pravde? Da li su oni branitelji — govornici ljudi obrazovani u općem pravoznanstvu ili samo u pokrajinskim, narodnim i drugim mjesnim običajima? Imaju li oni ili njihovi suci kakav udio kod pisanja onih zakona, za koje si prisvajaju slobodu da ih tumače i po njima glosiraju, kako im se svidi? Jesu li kad u različito vrijeme govorili za istu stvar i protiv nje i spominjali predjašnje slučajeve, da dokažu protivna mišljenja? Jesu li oni bogat ili siromašan stalež? Dobivaju li kakovu novčanu nagradu za obranu ili za to, da kažu svoje mišljenje? A navlastito, da li se primaju kao članovi u niži senat?

Zatim prijedje na upravu naše državne blagajnice i reče, da misli, da me je izdalo pamćenje, jer sam

procijenio naše poreze otprilike na pet do šest milijuna na godinu, a kad sam došao da spomenem izdatke, našao je, da su oni katkad više nego dvostruki; bilješke, naime, koje je sebi pravio, vrlo su podrobne u tom pogledu, jer se je nadao, kako mi reče, da bi mu poznavanje našega postupka moglo koristiti, a on se ne može prevariti u svojim računima. No ako je ono, što sam mu kazao, istina, on je opet u čudu, kako se jedna kraljevina može iscrpsti preko svoje imovine, kao privatna osoba. Upita me, tko su naši vjerovnici i gdje nalazimo novaca, da ih platimo. Čudio se, kad me je čuo govoriti o tako tegotnim i skupim ratovima; mi da smo jamačno svadljiv narod ili živimo medju zlim susjedima, a naši generali mora da su bogatiji od naših kraljeva. Pitaše, kakav li mi posao imamo izvan naših otoka, osim trgovine ili ugovora radi, ili da branimo obale sa svojim brodovljem. Nadasve bio je začudjen čuvši gdje govorim o plaćeničkoj stalnoj vojsci, usred mira i medju slobodnim narodom. Reče, da ako se upravljamo našom vlastitom privolom po našim zastupnicima, on ne može zamisliti, koga da se bojimo ili protiv koga da se borimo, te htjede da čuje moje mišljenje o tom, ne može li kuću jednoga privatnoga čovjeka bolje braniti on sam, njegova djeca i porodica, nego li po tuceta lopova, pobranih na dobru sreću po ulicama za male plaće, koji bi stoput više zaslužili, da im se prerežu grkljani.

On se smijaše mojoj »čudnoj vrsti aritmetike«, kako ju je izvolio nazvati, kod proračunavanja broja našega naroda po zbroju, dobivenom iz različitih sekta kod nas, u vjeri i politici. Reče, da ne zna razlog, za što bi se oni, koji imaju nazore, štetne za opće dobro, morali prinuditi da ih promijene, ili zašto ih se ne bi prinudilo, da ih kriju. I kao što je tiranija jedne vlade da zahtijeva prvo, tako je slabost, da ne sili na drugo; čovjeku se naime može dopustiti da drži otrove u svojoj sobi, ali ne da ih okolo prodaje kao krijepila.

Opazio je, da sam medju zabavama našega plemstva i gospode spomenuo igru; on zaželi znati, u kojoj se dobi obično prihvaća ta zabava i kad se napušta; koliko svoga vremena trebaju za nju; da li ona kada ide tako na visoko, da djeluje na njihov imutak; ne mogu li podli i opaki ljudi svojom okretnošću u toj vještini doći do velikoga bogatstva i držati katkad naše prave plemiće u ovisnosti, kao što i priučiti ih na loše drugove, sasvim ih odvratiti od usavršavanja svojih duhova i prisiliti ih gubicima, što su ih pretrpjeli, da nauče i izvršuju tu sramotnu vještinu prema drugima.

Bio je sasvim začudjen nad povjesnim izvještajem, što sam mu ga dao o našim stvarima za vrijeme posljednjega stoljeća, i izjavio, da je to samo gomila urota buna, ubijstava, pokolja, prevrata, progonstava, upravo najgorih učinaka, do kojih može da dovede lakomost, strančarstvo, licemjerstvo, himbenost, okrutnost, bijes, ludilo, mržnja, zavist, putenost, zloba i častoljublje.

U nekoj se drugoj audijenciji potrudilo njegovo veličanstvo da rekapitulira sve, što sam govorio; poredilo je pitanja, što ih je zadavalo, s mojim odgovorima; uzevši me zatim u ruke i gladeći me blago, kazalo je ove riječi, koje ne ću nikad zaboraviti, niti način kojim ih je govorilo: »Moj mili prijatelju Grildrig, vi ste izrekli najdivniji panegirik svojoj domovini; vi ste jasno dokazali, da su neznanje, taština i opačina glavne sastojine za osposobljenje zakonodavca; da zakone najbolje objašnjuju, tumače i primjenjuju oni, kojih interesi i vrsnoća leže u tome, da ih izvrću, zamršuju i obilaze. Ja opažam kod vas neke vrste uredbe, koje su u svojoj osnovi mogle biti podnošljive, no ove su napola izbrisane, a ostatak sav okaljan gnjiležem. Iz svega, što ste rekli, ne vidi se, kako se kod vas za polučenje bilo kojega mjesta traži ma kakovo savršenstvo; još manje, da ljudi dobivaju plemstvo poradi svoje kreposti da svećenici budu promaknuti zbog pobožnosti i učenosti, vojnici zbog vladanja ili hrabrosti, suci zbog neporočnosti, senatori zbog ljubavi prema svojoj domo-

vini ili savjetnici zbog svoje mudrosti. Što se vas samih tiče,« nastavi kralj, »koji ste proveli najveći dio svoga života u putovanju, dosta sam voljan nadati se, da ste dosad izbjegli mnogim opačinama svoje domovine. No po onom, što sam razabrao iz vašega vlastitog pripovijedanja i iz odgovora, koje sam s mnogo muke izažeo i iznudio iz vas, ne mogu, a da ne zaključim, da je najveći dio vaših zemljaka najpogubnija vrsta malih, mrskih crvi, što je ikad priroda trpjela da gmižu po površini zemaljskoj.«

VII. glava.

Piščeva ljubav prema svojoj domovini. — On stavlja kralju vrlo koristan prijedlog, koji bude odbit. — Veliko kraljevo neznanje u politici. — Znanost one zemlje veoma nepotpuna i ograničena. — Zakoni i vojnički poslovi, te stranke u državi.

Ljubav prema istini jedina me je mogla spriječiti, da ne zatajim taj dio svoje pripovijetke. Uzalud je bilo pokazati svoj jad, koji uvijek izvrgnuše smijehu, pa sam bio prisiljen da strpljivo mirujem, dok se je o mojoj plemenitoj i ljubljenoj domovini tako uvredljivo govorilo. Meni je tako od srca žao, da se je takova prilika pružila, kako bi jamačno bilo svakome od mojih čitalaca; no taj je vladar slučajno bio tako radoznao i ispitivač za svaku pojedinost, da se ne bi moglo slagati niti sa zahvalnošću niti s dobrim vladanjem, kad bih se kratio da mu, koliko sam mogao, udovoljim. Neka mi ipak bude dopušteno da toliko kažem u svoju obranu, da sam vješto obišao mnoga njegova pitanja i dao svakoj točki povoljni obrat, mnogo više, nego bi dopuštala strogost istine. Jer ja sam uvijek imao onu pohvalnu pristranost za svoju domovinu, koju Dionizije Halikarnašanin tako opravdano preporuča povjesniku: htio bih sakriti slabosti i rugobe svoje političke matere i postaviti njezine kreposti i ljepote na najpovolj-

nije svijetlo. To je bilo moje iskreno nastojanje u onim mnogim razgovorima, što sam ih imao s tim monarhom, premda ono na nesreću nije uspjelo.

No mnogo se mora oprostiti kralju, koji živi potpuno odijeljen od ostaloga svijeta, pa zato mora da nimalo ne pozna običaje i navike, koje vladaju kod drugih naroda; nedostatak će toga znanja uvijek dovesti do mnogih predrasuda i do neke uskoće mišljenja, od koje smo mi i uljudjeniji krajevi Evrope sasvim slobodni. A bilo bi u istinu žalosno, kad bi se pojmovi jednoga tako udaljena vladara o kreposti i opačini imali pružiti kao mjerilo za sve čovječanstvo.

Da potvrdim, što sam sad kazao, i dalje, da pokažem jadne posljedice ograničene odgoje, umetnut ću ovdje mjesto, kojemu će se teško povjerovati. U nadi, da ću još dalje ući u milost njegova veličanstva, pripovijedao sam mu o izumu, otkrivenom prije kakih trista ili četirista godina, da se napravi nekakav prah; ako u hrpu toga praha padne najmanja iskra, zapalila bi je za čas cijelu, makar bila velika kao gora, i učinila bi ujedno, da poleti u zrak s bukom i trešnjom većom, nego od groma. Da prikladna množina toga praha, nabita u šuplju cijev od mjedi ili željeza, već prema njenoj debljini, potjera željeznu ili olovnu kuglu takovom žestinom i brzinom, te ništa nije kadro da zadrži njezinu silu. Da najveće kugle ovako ispaljene ne samo unište cijele redove vojske najedamput, nego i poruše do zemlje najjače zidove, potope ladje s tisuću ljudi u svakoj na dno morsko, a kad bi se spojile lancem, prorezale bi naskroz jarbole i užeta, raskinule stotinu tjelesa po sredini i opustošile sve pred sobom. Da mi često stavljamo taj prah u velike šuplje lopte od željeza, te ih pomoću jednoga stroja odapinjemo u koji grad, što ga opsjedamo. One pokidaju pločnike, rastrgaju kuće na komade, rasprsnu sve i bace krhotine na sve strane, smrskavši mozak svију, koji se približe. Ja da poznam veoma dobro sastavine, koje su jeftine i proste, i razumijem način, kako ih se miješa, te

bih mogao uputiti njegove radnike, kako da prave one cijevi u veličini, razmjernoj prema svim drugim stvarima u kraljevstvu njegova veličanstva, a najveća ne treba da bude duža od stotinu stopa; dvadeset do trideset tih cijevi, snabdjevenih s primjerenom množinom praha i kugala, porušilo bi zidove najjačega grada u njegovoj oblasti za malo sati ili bi razorilo cijeli glavni grad, ako bi se kad usudio protiviti se njegovim samovlasnim zapovijedima. To da ja ponizno nudim njegovu veličanstvu kao mali prinos zahvalnosti, za uzvrat tolikih primljenih znakova njegove kraljevske milosti i zaštite.

Kralja je spopao užas na opis, što sam ga dao o ovim strašnim strojevima, i na prijedlog, koji sam učinio. On da je začudjen, kako može ovakav nemoćan i puzav kukčić, kao što sam ja (to bijahu njegove riječi), gojiti takove nečovječne misli i na tako slobodan način, kao da nijesam nimalo dirnut na sve te prizore krvi i pustošenja, što sam ih ocrtao kao obične učinke onih razornih strojeva, kojih prvi izumilac, reče on, mora da je bio kakav zao duh, neprijatelj čovječanstva. Što se njega samoga tiče, izjavio je, da, premda ga malo stvari toliko vesele kao nova otkrića u umjetnosti ili u prirodi, ipak bi radije izgubio polovinu svoje kraljevine, nego da bude suznalac ovakove tajne; zapovjedio mi je, neka ovu nikad više ne spominjem, ako cijenim svoj život.

Čudan posljedak uskih načela i nazora! da jedan vladar imajući sva svojstva, koja pribavljaju počast, ljubav i štovanje: jake sposobnosti, veliku mudrost i duboku učenost, nadaren divnim duševnim darovima i gotovo obožavan od svojih podanika, propušta zbog sićušne nepotrebne skrupule, o kojoj mi u Evropi ne možemo imati ni pojma, priliku stavljenu mu u ruke, koja bi ga bila učinila neograničenim gospodarom života, slobode i sreće svoga naroda. A ja to ne kažem ni s najmanjom namjerom da umanjim vrline onoga izvrsnoga kralja, čiji će karakter, znadem, biti poradi

toga veoma umanjen u sudu engleskoga čitaoca; no držim, da je ta pogreška potekla iz njihova neznanja, budući da dosele nijesu politiku sveli na znanost, kako su to učinili oštriji duhovi Evrope. Jer sjećam se vrlo dobro, kad sam jednoga dana u razgovoru s kraljem rekao, da u nas ima napisano više tisuća knjiga o umjetnosti vladanja, to mu je dalo (upravo protivno mojoj namjeri) vrlo loše mišljenje o našem shvaćanju. Očitovao je, da ujedno i mrzi i prezire svaku tajnovitost, prepredenost i spletkarenje bilo kod vladara bilo kod ministara. Nije pojmio, što ja mislim pod državnim tajnama, gdje se ne radi o neprijatelju ili o kakovu suparničkom narodu. Znanje vladanja stegnuo je u vrlo tijesne granice, na razboritost i razum, na pravednost i blagost, na brzo rješavanje gradjanskih i kaznenih parnica, uz neke druge same po sebi razumljive točke, koje nijesu vrijedne da se spomenu. I kao svoje mišljenje reče, da bi onaj, tko bi mogao učiniti, da rastu dva klasa žita ili dvije vlati trave na komadiću zemlje, gdje je prije rasla samo jedna, bio zaslužniji za čovječanstvo i učinio važniju uslugu svojoj domovini, nego li cijeli rod političara zajedno.

Nauka je toga naroda veoma nepotpuna sastojeći se samo od moralke, povijesti, pjesništva i matematike, u kojima im se mora priznati da se odlikuju. No posljednja je od ovih sasvim namijenjena onome, što može biti korisno u životu, usavršavanju ratarstva i mehaničkih vještina tako, da bi kod nas bila malo cijenjena. A što se tiče ideja, bića, apstrakcija i transcendentalnosti, nijesam o tom nikad niti najmanji pojam mogao utuviti u njihove glave.

Nijedan zakon one zemlje ne smije riječima premašiti broj slova u njihovu alfabetu, koji se sastoji od dvadeset i dva. No zapravo se malo njih produžuje i do te dužine. Izrečeni su najobičnijim i najjednostavnijim riječima, te oni ljudi nijesu dovoljno žustri, da bi u njima nalazili više od jednoga tumačenja. Napisati pak razjašnjenje kojemu zakonu zlo-

činstvo je, koje se kazni smrću. Što se tiče rješavanja gradjanskih parnica ili postupka protiv zločinaca, njihovih pravila za postupanje ima tako malo, te imaju malo razloga da se hvale kakovom izvanrednom vještinom bilo u kojem.

Oni su imali umijeće tiska isto kao i Kitajci već u davno vrijeme. No knjižnice im nijesu vrlo velike, jer kraljevska, koja je izračunana kao najveća, ne dosiže više od neko tisuću svezaka, smještenih u galeriji, dugoj dvanaest stotina stopa, odakle sam slobodno posudjivao knjige, koje mi se svidjelo. Kraljičin je stolar napravio u jednoj Glumdalclitchevoj sobi neku vrstu drvenoga stroja, dvadeset i pet stopa visokoga, u obliku stajaćih ljestava; stepenice bijahu duge svaka pedeset stopa; bio je to zapravo pomičan par stuba, kojega je najniži kraj bio postavljen deset stopa daleko od zida sobe. Knjiga, koju sam želio čitati, bi naslonjena na zid: ja bih se najprije popeo na gornju stepenicu ljestava i okrenuvši lice prema knjizi počeo bih na gornjem dijelu stranice i hodao tako desno i lijevo oko osam do deset koračaja, već prema dužini redaka, dok ne bih dospio malo ispod ravnine svojih očiju, a onda bih postepeno silazio, dok ne bih došao do kraja; na to bih se opet uspeo i počeo drugu stranicu na isti način, te bih tako okrenuo list, što sam lako mogao učiniti s objema rukama, jer je bio tako debeo i krut kao ljepenka, a u najvećih folijanata nije bio duži od osamnaest do dvadeset stopa.

Njihov stil je jasan, muževan i gladak, ali ne kićen, jer oni se ničega ne klone više, nego gomilanja nepotrebnih riječi ili upotrebljavanja različitih izričaja. Ja sam pregledao mnogo njihovih knjiga, osobito historijskih i moralnih. Medju ostalima vrlo me je pozabavila neka mala rasprava, koja je uvijek ležala u spavaonici Glumdalclitcha, a pripadala je njezinoj odgojiteljici, ozbiljnoj starijoj gospodji, koja se bavila spisima o moralu i pobožnosti. Knjiga raspravlja o slaboći ljudskoga roda, te je malo cijenjena, osim kod žena i prostoga puka. Ipak sam bio radoznao da vidim, što jedan pisac one zemlje može da kaže o takovu predmetu. Ovaj je pisac prošao sve obične teme evropskih moralista pokazujući, »kako sićušna, prezira vrijedna i nemoćna životinja jest čovjek po svojoj prirodi; kako nesposoban da se brani od nepogoda uzduha ili od bijesa divljih zvijeri; kako ga mnogo natkriljuje jedno stvorenje snagom, drugo brzinom, treće opreznošću, četvrto marljivošću«. Dodao je, da se je »priroda izrodila u ovim posljednjim, opadajućim vijekovima svijeta, pa može sad da radja samo malene pometnute porode u poredbi s onima u starim vremenima«. Reče, da je »vrlo pametno misliti ne samo, da su ljudski rodovi bili prvobitno mnogo veći, nego takodjer, da je moralo biti divova u predjašnjim vremenima; to, kao što se tvrdi u historiji i tradiciji, tako je bilo potvrdjeno golemim kostima i lubanjama slučajno iskopanim u različitim dijelovima kraljevine, koje daleko nadilaze obični zgrčeni rod ljudi naših dana«. On umovaše, da sami prirodni zakoni odlučno zahtijevaju, da smo mi u početku bili gradjeni veće i snažnije veličine, ne tako podvrgnuti uništenju od svake nezgode, od opeke koja pada s kuće, ili od kamena, bačena rukom kojega djećaka, ili da se utopimo u kakovu malenu potoku. Iz ovakova umovanja izveo je pisac različite moralne primjene, korisne u provodjenju života, ali nepotrebne da se ovdje ponove. Što se mene samoga tiče, nijesam mogao, a da ne pomislim, kako je općenito raširen taj talenat pisanja rasprava o moralu ili zapravo prije o predmetu nezadovoljstva i srdžbe zbog zavada, što ih zamećemo s prirodom. I ja vjerujem, da bi se točnim ispitivanjem moglo pokazati, da su te zavade isto tako neosnovane kod nas, kao što i kod onoga naroda.

Što se tiče njihovih vojničkih stvari, oni se hvale, da se kraljeva vojska sastoji od sto sedamdeset i šest tisuća pješaka i trideset dvije tisuće konjanika: ako se može zvati vojskom ono, što je sačinjeno od trgovaca po različitim gradovima i farmera po zemlji, kojih su

zapovjednici samo plemstvo i inteligencija bez plaće i nagrade. U svojim su vježbama zaista dovoljno savršeni i u vrlo su dobroj disciplini, no u tome nijesam vidio veliku zaslugu, jer kako bi drukčije bilo, gdje je svaki farmer pod zapovjedništvom svoga vlastelina i svaki gradjanin pod zapovjedništvom prvih ljudi u svom gradu, izabranih kao u Veneciji kuglicama? Često sam vidio domobranstvo Lorbrulgruda izvedeno na vježbu blizu grada na velikom polju od dvadeset kvadratnih milja. U svemu ih nije bilo više od dvadeset i pet tisuća pješaka i šest tisuća konja, no s obzirom na prostor zemlje, koji zapremahu, nije mi bilo moguće da im proračunam broj. Konjanik jašeći na velikom bojnom konju bit će visok oko devedeset stopa. Vidio sam, kako je cijela ova konjanička vojska na jednu riječ zapovijedi povukla na jedamput svoje mačeve i mahala njima po zraku. Fantazija si ne može predočiti ništa tako veličajno i što tako iznenadjuje i zadivljuje! Činilo se kao da deset tisuća munja sijeva u isto vrijeme sa svih strana neba.

Bijah radoznao da saznam, kako taj vladar, u čiju oblast nema nikakova pristupa ni iz koje druge zemlje, dolazi do toga da misli na vojsku ili da uči svoj narod običaju vojničke discipline. No naskoro saznah ujedno iz razgovora i iz čitanja njihovih povjesnica, da zato, jer ih je kroz mnogo vijekova uznemirivala ista bolest, kojoj je podvrgnut cijeli ljudski rod: da se plemstvo često natječe za moć, puk za slobodu, a kralj za neograničenu vlast. Svi su ovi katkad pretrpjeli nasilje, iako sretno ublaženo zakonima one kraljevine, od svake od triju stranaka, i više su nego jedamput prouzročili gradjanske ratove; posljednji je od ovih sretno dokončao djed ovoga vladara jednom općom nagodbom, i domobranstvo, uredjeno tada općom privoljom, uvijek se od onda držalo u najstrožoj službi.

VIII. glava.

Kralj i kraljica putuju na granice. — Pisac ih prati. — Način, kako on ostavlja zemlju, pripovijeda se vrlo podrobno. — On se vraća u Englesku.

Slučaji pogibeljnih prilika, kojima sam već bio umakao, ulili su mi čvrstu pobudu, da ću se jednom opet dobaviti svoje slobode, premda nije bilo moguće nagadjati, kakovim sredstvima, ili stvoriti kakovu osnovu ma i s najmanjom nadom u uspjeh. Ladja, s kojom sam doplovio, bijaše prva, za koju se zna, da je bila dotjerana na dogled one obale, i kralj je dao strog nalog, da »ako se kadgod pojavi druga, ima se izvući na kraj i dovesti u kolicama u Lorbrulgrud sa svom njezinom družinom i putnicima. On je odlučno htio da mi nadje ženu moje veličine, s kojom bih rasplodio svoje pleme, ali ja mislim, da bih radije umro, nego li podnio tu sramotu, da ostavim potomstvo držano u krletkama poput pitomih kanarinaca i možda s vremenom prodavano po kraljevini odličnim osobama kao osobitost. Istina, sa mnom su postupali veoma prijazno: bio sam ljubimac velikoga kralja i kraljice i veselje cijeloga dvora, no to je bilo na takav način, da je kod toga zlo prolazila čast ljudskoga roda. Nikad nijesam mogao zaboraviti one domaće zaloge, koje sam ostavio iza sebe. Bilo mi je potrebno da budem medju ljudima, s kojima mogu općiti kao sa sebi ravnima, i da šećem okolo po ulicama i poljima ne bojeći se, da budem zgažen do smrti poput žabe ili mladoga šteneta. No moje oslobodjenje došlo je skorije, nego sam očekivao, i na ne baš običan način; njegovu ću cijelu historiju i prilike vjerno pripovjediti.

Bio sam sad dvije godine u zemlji, a nekako na početku treće pratili smo Glumdalclitch i ja kralja i kraljicu kod putovanja u južno primorje kraljevine. Mene su kao obično nosili u mojoj putnoj škatulji, koja je, kako sam već opisao, bila vrlo udobna sobica široka dvanaest stopa. A ja naložih, da se mreža za le-

žanje pričvrsti svilenim užetima u četiri ugla na stropu, da se spriječi drmanje, kad me sluga nosi pred sobom na konju, kako sam katkad želio, pa bih često spavao u svojoj mreži, dok smo bili na putu. Stolaru sam zapovjedio, neka na krovu moje sobice, ne upravo nad sredinom mreže, izreže rupu od jedne četvorne stope, da mi daje uzduha za vrućega vremena, dok spavam; tu sam rupu po volji zatvarao daskom, koja se vukla ovamo i onamo kroz jedan žljebić.

Kad smo došli do konca našega putovanja, kralju se prohtjelo da provede nekoliko dana u dvorcu, što ga ima blizu Flanflasnika, grada udaljenoga osamnaest engleskih milja od morske obale. Glumdalclitch i ja bijasmo veoma umorni; ja sam se bio malo nahladio, ali siromašnoj djevojčici bijaše tako zlo, da je morala ostati u svajoj sobi. Čeznuo sam da vidim ocean, koji mora biti jedino pozorište moga bijega, dodje li ikad do toga. Hinio sam, da mi je gore, nego li mi je u istinu bilo, i zamolih dopuštenje da udahnem svježega uzduha s jednim plemčetom, koje sam vrlo volio i kojemu su me katkad povjeravali. Nikad ne ću zaboraviti, kako je Glumdalclitch nerado pristala, niti strogi nalog, što ga je dala pažu, neka pazi na mene, udarivši istodobno u gorak plač, kao da je imala neku slutnju o onom, što se imalo dogoditi. Dječak me je iznio u mojoj kutiji k pećinama na morskoj obali, oko pola sata od dvorca. Naložih mu, neka me metne dolje, pa dignuvši jedno od povlačnih okanca bacih nekoliko čeznutljivih, sjetnih pogleda prema moru. Nijesam se baš dobro osjećao i rekoh pažu, da želim malo podrijemati u svojoj mreži, što će mi, nadam se, dobro činiti. Udjem unutar, a dječak čvrsto zatvori prozor, da drži napolju studen. Skoro sam zaspao i sve, što mogu da nagadjam, jest, da je paž, dok sam spavao, misleći, da se ništa opasno ne može dogoditi, otišao medju grebene da traži ptičja jaja, budući da sam prije opazio sa svoga prozora, kako traži naokolo i kako je pokupio dva tri u pukotinama. Bilo kako bilo, ja se osjetih iz-

nenada probudjen žestokim trzajem za kolut, koji je bio pričvršćen na rubu moje kutije zbog udobnoga nošenja. Osjetih, kako je moja kutija dignuta visoko u zrak i onda nošena vanrednom brzinom dalje. Prvi trzaj malo me nije istresao iz moje mreže, no poslije je gibanje bilo dosta mirno. Viknuh nekoliko puta, koliko sam mogao da dignem glas, ali sve uzalud. Pogledam prema prozorima i nijesam mogao vidjeti ništa, nego oblake i nebo. Začujem upravo nad svojom glavom šum nalik na klepetanje krila i tada počnem razabirati tužan položaj, u kojem sam bio: da je neki orao uhvatio u kljun uže moje kutije s nakanom, da je kao kornjaču u ljušturi pusti da padne na koju hridinu, a potom da izvadi moje tijelo te ga proždere. Jer oštrina duha i njuh ove ptice omogućuju je da otkrije svoj plijen u velikoj daljini, makar bio bolje sakrit, nego sam mogao biti ja unutar jedne dva palca debele daske. Za kratko vrijeme opazim, da je šum i lepršanje krila poraslo vrlo naglo, a moja je kutija bila bacana gore dolje poput cimera za vjetrovita dana. Začujem više udaraca i bubaca zadanih, kako sam mislio, orlu (jer to je, siguran sam, moralo biti ono, što je držalo uže moje kutije u kljunu), a zatim sasvim iznenada osjetim, kako padam osovno dolje više od jedne minute, ali s takvom nevjerojatnom brzinom, da malo nijesam izgubio dah. Moje padanje bi zaustavljeno strašnim pljuskom, koji mi je zašumio u ušima glasnije, nego li slap Niagare; nakon toga sam bio sasvim u tami kroz drugu minutu,, a onda se poče moja kutija dizati tako visoko, da sam vidio svijetlo s gornjih krajeva prozora. Sad sam opazio, da sam pao u more. Moja kutija plivaše oko pet stopa duboko u vodi poradi težine moga tijela, poradi stvari, koje su bile u njoj i poradi širokih željeznih ploča pričvršćenih jakosti radi na četiri ugla krova i poda. Ja sam onda mislio, a mislim i sad, da je orao, koji je odletio s mojoj kutijom, bio progonjen od dva ili tri druga i prisiljen da me ispusti, dok se je branio od ostalih, koji su se nadali, da

će podijeliti plijen. Željezne ploče pričvršćene za dno (jer one su bile najjače) uzdržale su ravnotežu, dok je padala, i spriječile da se nije razbila na površini vode. Svaki sastavak bijaše dobro užljebljen, a vrata se nijesu pomicala na stožernicama, nego kao zasov gore dolje, što je moju sobicu tako čvrsto zatvaralo, da je vrlo malo vode ušlo unutar. S mnogo napora sidjem iz svoje mreže, nakon što sam se prije odvažio da natrag

povučem već spomenutu pomičnu dasku na stropu napravljenu u svrhu, da se propušta uzduh, jer sam se zbog nedostatka uzduha gotovo zagušio.

Kako li sam onda često zaželio, da sam sa svojom dragom Glumdalclitchom, od koje me je jedan jedini sat tako daleko rastavio! I mogu po istini kazati, da se usred svoje vlastite nesreće nijesam mogao

suzdržati, a da ne jadikujem zbog svoje siromašne dadilje, zbog žalosti, koju će pretrpjeti, što je mene izgubila, zbog nemilosti kraljice i zbog sloma njezine sreće. Jamačno je malo putnika bilo u većim poteškoćama i nevolji, nego što sam bio ja u ovoj prilici očekujući svaki čas, da ću vidjeti, gdje mi je kutija rastreskana u komade ili bar prevaljena prvim žestokim udarcem vjetra ili valom, koji se diže. Lom na jednoj jedinoj staklenoj ploči bio bi neposredna smrt, a ništa ne bi bilo moglo očuvati okna, da nije bilo šibaka od rešetke smještenih izvana protiv nezgoda kod putovanja. Vidio sam, kako je voda prokapljivala unutar kroz više pukotina, iako jazovi nijesu bili znatni; pa nastojah da ih začepim, što sam bolje mogao. Nijesam bio kadar da podignem krov svoje sobice, što bih inače sigurno učinio i sio gore, gdje bih se bar mogao održati nekoliko sati duže, nego li zatvoren (da tako kažem) u zatvoru. Ili da sam umaknuo ovim opasnostima za jedan ili dva dana, što sam mogao da očekujem, nego jadnu smrt od studeni i gladi? U takovim sam prilikama bio kroz četiri sata čekajući i zaista želeći, da mi svaki čas bude posljednji.

Već sam kazao čitaocu, da su dvije jake ušice bile pričvršćene na onoj strani kutije, koja nije imala prozora i koju bi sluga, koji me je obično nosio na konju, stavio kožnati pojas i prikopčao ga oko pasa. Nalazeći se u tom neutješnom položaju začujem ili bar mišljah, da čujem, nekakav stružući štropot na onoj strani svoje kutije, gdje su bile pričvršćene ušice; skoro zatim počelo mi se pričinjati, da se kutija vuče i poteže po moru, jer sam ovda onda osjetio nešto kao potezanje, koje je činilo, da su se valovi dizali do blizu vrhova mojih prozora ostavljajući me gotovo u tami. To mi dade neku slabu nadu u spas, premda nijesam bio kadar da si zamislim, kako bi se to moglo izvršiti. Odvažih se da odvrtam jedan od svojih stolaca, koji su uvijek bili pričvršćeni o pod, pa, nakon što mi je s mukom uspjelo, da ga opet privrtam upravo pod povlač-

nom daskom, koju sam nedavno otvorio, popeh se na stolac i položivši usta što bliže k rupi, dozivah u pomoć glasno i u svim jezicima, koje sam razumio. Zatim pričvrstih svoj rubac na batinu, što sam je obično nosio, i turnuvši je gore kroz rupu, mahnuh njime više puta po zraku, da bi, ako je blizu kakav čamac ili brod, mornari mogli razabrati, da je neki nesretni smrtnik zatvoren u kutiji.

Nijesam opazio nikakav učinak od svega, što sam mogao da učinim, nego sam jasno osjetio, da se moja sobica pomiče dalje, i nakon jednoga sata ili više udari ona strana kutije, gdje su bile ušice, a nije imala prozora, o nešto tvrdo. Pobojah se, da je greben, i osjetih drmanje više, nego igda. Jasno začujem na poklopcu svoje sobice štropot kao od užeta i njegovo struganje, dok je prolazilo kroz prsten. Potom se osjetih postepeno dignut najmanje tri stope više, nego što sam bio prije. Nato porinem opet gore svoju batinu i rubac zovući u pomoć, dok nijesam gotovo ohrapavio. Za odgovor tome začujem veliku viku ponovljenu triput, koja me je zanijela u takovu radost, kakovu mogu da razumiju samo oni, koji je ćute. Sad začujem topot nad svojom glavom i nekoga, kako zove kroz rupu glasno engleskim jezikom: »Ako je tko dolje, neka govori«. Odgovorim, da sam Englez, kojega je zla sreća povukla u najveću nevolju, što ju je ikad koje stvorenje podnijelo, i da molim u ime svega, što može čovjeka ganuti, da me se izbavi iz tamnice, u kojoj se nalazim. Glas odgovori, da sam spasen, jer je moja škrinja privezana za ladju, a tesar će odmah doći i ispiliti na pokrovu rupu dosta široku, da me se izvuče napolje. Odgovorim, da je to nepotrebno i uzelo bi previše vremena, jer ne treba ništa više učiniti, nego da jedan od družine metne svoj prst u kolut i uzme kutiju iz mora u ladju, te isto tako u kapetanovu sobicu. Neki od njih čuvši me govoriti tako bezumno mišljahu da sam lud; drugi se smijahu, jer meni zaista nije nikako palo na pamet, da sam sad dospio medju ljude mojega stasa i

jakosti. Tesar dodje i za nekoliko časaka ispili prolaz od neko četiri kvadratne stope, zatim pusti dolje male ljestve, na koje se popeh, a odanle me uzeše na brod u vrlo slabom stanju.

Mornari su svi bili u čudu i pitali me tisuću pitanja, na koja nijesam imao volju da odgovaram. Bio sam jednako zbunjen na pogled tolikih patuljaka, jer za takove sam ih držao, pošto sam tako dugo priučavao oči na goleme predmete, koje sam ostavio. No kapetan, g. Toma Wilcock, čestiti vrijedni Shropshiranin, opazivši, da sam gotov da se onesvijestim, uzme me u svoju kabinu, dade mi okrepni napitak, da me ojača, i nagovori me, da se zavalim u njegov vlastiti krevat, savjetujući, neka malo otpočinem, što mi je bilo vrlo potrebno. Prije nego sam pošao spavati, razložio sam mu, da imam u svojoj škrinji nešto vrijedna pokućtva, predobra, da se izgubi: finu mrežu za ležanje, lijep taborski krevet, dva stolca, stol i ormar; da je moja sobica sa svıju strana pokrita ili bolje obložena svilom i pamučninom; ako bi on dopustio, da jedan momak donese moju sobicu u kabinu, ja bih je tu otvorio pred njim i pokazao mu svoju imovinu. Kapetan čuvši me govoriti ove besmislice pomisli da bulaznim; ipak (držim, zato, da me umiri) obeća, da će dati nalog, kako želim, pa pošavši na palubu pošalje nekoliko svojih ljudi dolje u moju sobicu, odakle su (kako sam poslije našao) izvukli gore svu moju imovinu i skinuli podstavu; no stolci, ormar i krevet, koji su bili prišarafljeni o pod, bijahu vrlo oštećeni zbog neukosti mornara, koji su ih silom otrgli. Tada odbiše nekoliko dasaka za potrebu broda i, kad su uzeli sve, što im se htjelo, spustiše trup u more, koji poradi mnogih pukotina napravljenih na dnu i po stranama odmah potone. A ja sam zaista bio veseo, što nijesam bio gledalac uništenja, koje su činili, jer siguran sam, da bi me to bilo osjetljivo ganulo sjećajući me predjašnjih dogadjaja, koje bih radije bio zaboravio.

Spavao sam nekoliko sati, no neprestano uznemi-

rivan snima o mjestu, koje sam ostavio i pogiblima, kojima sam umakao. Ipak, kad sam se probudio, osjetih se mnogo oporavljen. Bilo je sad oko osam sati u večer i kapetan odredi odmah večeru misleći, da sam već predugo postio. Opazivši, da ne gledam divlje i da ne govorim nesuvislo, zabavljao se je sa mnom vrlo prijazno, a kad smo bili ostavljeni na samu, zaželi, da mu pripovijedam o svojim putovanjima i koji me je slučaj doveo do toga da plovim nasumce u onoj grdnoj drvenoj škrinji. Reče, da ju je oko dvanaest sati o podne, dok je gledao kroz svoje staklo, otkrio u nekoj daljini i mislio, da je jedrenjak, kojemu se nakanio primaknuti, kako nije bio mnogo van njegova pravca, u nadi da kupi nešto dvopeka, jer je njegov počeo da ponestaje. Da je došavši bliže i videći svoju zabludu poslao van svoj dugi čamac, da otkrije, što je to; da su njegovi ljudi došli prestrašeni natrag kunući se, da su vidjeli kuću, koja plovi. On da se je smijao njihovoj ludosti i pošao sam u čamac zapovjedivši svojim ljudima, neka uzmu sa sobom debelo uže. Kako je vrijeme bilo mirno, da je proveslao nekoliko puta okolo mene i promatrao moje prozore i šipke od rešetke, koja ih je štitila. Da je otkrio dvije ušice na jednoj strani, koja je bila sva od dasaka bez ikakova propusta za svijetlo. Potom je zapovijedio svojim ljudima, neka priveslaju na onu stranu i privezavši uže za jednu ušicu, naložio im je, neka vuku moju škrinju, kako su je zvali, k ladji. Kad je bila tamo, dao je nalog, neka se priveže drugo uže za prsten pričvršen na pokrovu i neka se moja škrinja digne s koloturima, što svi mornari nijesu mogli učiniti više od dvije do tri stope. Reče, da su vidjeli moju batinu i rubac turen kroz rupu i zaključili, da neki nesrećni čovjek mora da je zatvoren u šupljini. Upitao sam, da li je on ili momčad vidjela kakove goleme ptice u zraku otprilike u ono vrijeme, kad me je prviput opazio. Na to on odgovori, da kad je, dok sam ja spavao, razgovarao o toj stvari s mornarima, jedan je od njih rekao, da je opazio tri orla, kako lete prema sjeveru, ali nije zamijetio ništa od toga, da bi bili veći od obične veličine, što se, držim, mora pripisati velikoj visini, u kojoj su bili; a on nije mogao da nasluti razlog mojega pitanja. Zatim upitam kapetana, kako daleko on računa, da bismo mogli biti od kopna. Reče, da smo po najboljem računu, što ga može da napravi, namanje stotinu liga.* Uvjeravao sam ga, da se je morao prevariti gotovo za polovinu, jer ja nijesam ostavio zemlju, odakle dolazim, više od dva sata prije, nego sam pao u more. Nato je on opet počeo misliti, da mi je mozak poremećen, o čem mi je i natuknuo te mi savjetovao neka idem u postelju u kabinu, koju je pripravio. Uvjeravah ga, da sam valjano okrepljen njegovom dobrom podvorbom i društvom i tako pri sebi, kako sam uvijek u životu bio. On se nato uozbiljio i zamoli, da me slobodno upita, nijesam li u duhu pomućen sviješću kakova grdna zločinstva, za koje sam bio kažnjen na zapovijed nekoga vladara izloženjem u onoj škrinji, kao što su u drugim zemljama veliki zločinci bili protjerani na more u napukloj ladji bez hrane; jer, premda bi mu bilo žao, što je uzeo tako zla čovjeka na svoj brod, ipak bi mi zadao riječ, da će me iskrcati živa i zdrava na kopno u prvoj luci, u koju stignemo. Doda, da su njegove sumnje mnogo porasle zbog nekih vrlo bezumnih riječi, što sam ih kazao najprije njegovim mornarima, a zatim njemu samome što se tiče moje sobice ili škrinje, kao što i zbog mojih čudnih pogleda i vladanja, dok sam bio kod večere.

Ja ga zamolim, neka me strpljivo posluša, da mu pripovijedam svoju pripovijest, a to sam učinio vjerno od zadnjega puta, što sam ostavio Englesku do časa, kad me je prvi puta opazio. Pa kako si istina uvijek prokrči put do razumnih duhova, to je taj čestiti vrijedni gospodin, koji je bio i nešto učen, odmah bio osvjedočen o mojoj iskrenosti i istinitosti. No da dalje potvrdim sve, što sam kazao, zamolim ga, neka zapovjedi, da se donese moj ormar, od kojega sam ključ

imao u džepu; jer on mi je već saopćio, kako su mornari raspoložili s mojom sobicom. Otvorih ga u njegovoj nazočnosti i pokazah mu malu zbirku rijetkosti, koju sam načinio u zemlji, iz koje sam bio tako čudnovato spasen. Tu je bio češalj, što sam ga napravio od okrnjaka kraljeve brade, i drugi od iste tvari, ali pričvršćene u odrezak nokta od palca njezina veličanstva, koji je služio za hrbat. Tu bijaše zbirka igala i bačenaka dugih od jedne stope do pola yarda, četiri osinja žalca poput stolarskih brukvica, nešto iščešljanih vlasi kraljičinih, zlatan prsten, kojega mi je ona jednoga dana dala na dar osobito ljubaznim načinom, skinuvši ga s maloga prsta i bacivši mi ga preko glave kao ogrlicu. Zamolih kapetana, neka bi izvolio primiti taj prsten kao uzvrat za njegovu uslugu, što on odlučno odbi. Pokazah mu kurje oko, što sam ga svojom rukom odrezao s nožnoga prsta jedne počasne djevice; bilo je debelo otprilike kao kentska jabuka i tako otvrdnulo, da sam ga, kad se vratih u Englesku, dao izdupsti za čašu i okovati srebrom. Na koncu ga zamolih, neka pogleda hlače, što sam ih tada imao na sebi, koje su bile napravljene od mišje kože.

Nijesam mu mogao ništa drugo nametnuti, nego zub nekoga sluge, koji je, kako opazih, pregledavao s velikom radoznalošću, pa vidjeh, da mu se je svidio. Primio ga je uz mnogo zahvaljivanje, više, nego takova sitnica zaslužuje. Izvadio ga je neki nevješti vidar pomutnjom jednome od Glumdalclitchovih ljudi, kojega je mučila zubobolja, ali je bio zdrav kao svaki u njegovoj glavi. Ja sam ga dao očistiti i metnuo u svoj ormar. Bio je oko jedne stope dug, a četiri palca u promjeru.

Kapetana je vrlo zadovoljio ovaj iskreni izvještaj, što mu ga dadoh, te reče, da se nada, da ću, kad se vratimo u Englesku, zadužiti sebi svijet stavivši ga na papir i predavši javnosti. Moj odgovor bijaše, da mislim, da smo mi prenatrpani putopisima; da sad ništa ne može da prodje, što nije neobično, a u tom se, sumnjam, neki pisci manje obaziru na istinu, nego na svoju taštinu ili korist ili na zabavu neukih čitača; da moja pripovijest može sadržavati malo što, osim običnih dogadjaja bez onih ukrasnih opisa čudnih biljaka, drveta, ptica ili drugih životinja; ili barbarskih običaja i idolatrije divljih naroda, kojima obiluje većina pisaca. Ipak sam mu se zahvalio za njegovo dobro mišljenje i obećao, da ću tu stvar promisliti.

On reče, da se veoma čudi jednoj stvari, a to je, što me čuje tako glasno govoriti; pitaše me, da li kralj i kraljica one zemlje slabo čuju. Kazah mu, da sam se na to naučio kroz više od dvije prošaste godine, te da se ja isto toliko čudim glasu njegovu i njegovih ljudi, koji mi se čine, da samo šapću, a ipak ih mogu dosta dobro čuti. No kad sam govorio u onoj zemlji, bilo je to kao kad čovjek govori na ulici drugome, koji gleda s vrha zvonika, izuzevši ako sam bio postavljen na stol ili ako me je tko držao u ruci. Rekoh mu, da sam slično opazio drugu stvar: kad sam prvi put došao na brod, a mormari su svi stajali oko mene, pomislio sam, da su oni najkukavnija mala stvorenja, što sam ih ikad vidio. Jer zaista, dok sam bio u zemlji onoga vladara, nikad nijesam mogao podnijeti da gledam u zrcalo, nakon što su mi oči privikle na takove goleme predmete, jer mi je sravnjivanje davalo tako preziran pojam o samome sebi. Kapetan reče, da je, dok smo bili kod večere, opazio, da gledam na svaku stvar s nekakovim začudjenjem, i da sam se često, kako se činilo, jedva mogao suzdržati od smijeha, što on nije pravo znao, kako da shvati, nego je pripisivao nekakovu neredu u mojemu mozgu. Odvratih, da je to zaista tako i da se čudim, kako sam se mogao uzdržati, kad sam vidio njegove cipele velike kao srebrni threepence, svinjsku nogu jedva za jedan zalogaj, čašu niti kao orahova ljuska debelu; i tako sam nastavio opisujući na isti način ostalo njegovo pokućtvo i hranu. Jer premda je kraljica, dok sam bio u njezinoj službi, naručila malu opremu sviju stvari potrebnih za mene,

ipak su mi misli bile sasvim obuzete onim, što sam vidio na sve strane okolo sebe, i ja sam se pravio slijepim za svoju majušnost kao što se ljudi čine slijepima za svoje pogreške. Kapetan je vrlo dobro shvatio moju šalu i veselo odgovorio starom engleskom poslovicom, da misli, da su mi oči veće nego trbuh, jer da nije opazio, da je moj želudac tako dobar, premda sam cijeli dan postio; i ostajući dalje veseo tvrdio je, da bi bio drage volje dao stotinu funti, da vidi moju sobicu u orlovu kljunu, a onda u njenu padu s tako velike visine u more; to bi svakako bila najčudnovatija stvar, vrijedna da njezin opis bude predan budućim vijekovima; i poredjenje s Phaëtonom bijaše tako očevidno, te nije mogao, a da ga ne primijeni, premda se ja toj dosjetki nijesam mnogo divio.

Kapetan, koji je bio u Tonkinu, bi na svom povratku u Englesku potjeran sjeveroistočno do širine od 44 stupnja i dužine od 143. No naišavši na pasatni vjetar, dva dana nakon što sam došao na brod, jedrili smo dugo vremena prema jugu i ploveći uz obalu Nove Holandije držasmo se zapadno-jugozapadnoga pravca, a zatim južno-jugozapadnoga, dok nijesmo oplovili rt Dobre nade. Naše je putovanje bilo vrlo srećno, ali ne ću da dosadjujem čitaocu njegovim dnevnikom. Kapetan je pristao kod jedne ili dviju luka i poslao unutar svoj dugi čamac po živež i svježu vodu; no ja ne izlažah nikad iz broda, dok nijesmo došli do Downsa, a to je bilo trećega dana lipnja 1706., oko devet mjeseci poslije mojega izbavljenja. Ponudio sam, da ostavim svoju imovinu kao zalog za isplatu svoje vozarine, no kapetan izjavi, da ne će primiti niti jedan farthing. Mi se prijateljski oprostismo i ja ga nagovorih na obećanje, da će doći pohoditi me u moj dom u Redriffu. Najmih konja i vodiča za pet šilinga, koje sam uzajmio od kapetana.

Kad sam bio na putu promatrajući majušnost kuća, drveća, stoke i ljudi, počeo sam misliti, da sam u Lilliputu. Bojao sam se za svakoga putnika, kojega sam susreo, da ga ne pogazim, i često sam im glasno dovikivao, neka bi mi se maknuli s puta, tako, da malo nijesam dva tri puta otišao razbite glave zbog svoje drzovitosti.

Kad sam došao svojoj kući, za koju sam morao da pitam, i kad je jedan od mojih slugu otvorio vrata, prignuo sam se da udjem (kao guska pod kapijom) od straha da se ne udarim u glavu. Moja žena istrči da me zagrli, no ja se sagnuh niže od njenih koljena misleći, da mi inače ne bi nikako mogla segnuti do ustiju. Moja kći klekne, da zaište moj blagoslov, no ja je nijesam mogao vidjeti, dok se nije dignula, budući da sam bio tako dugo navikao da stojim s glavom i očima podignutim prema visini od preko šezdeset stopa, a nato htjedoh da je dignem jednom rukom oko pasa. Pogledao sam dolje na sluge i na dva tri prijatelja, koji bijahu u kući, kao da su pigmeji, a ja gigant. Svojoj ženi kazah, da je bila odviše štedljiva, jer vidim, da je izgladnjela sebe i svoju kćer do kostiju. U kratko, vladao sam se tako nepojmljivo, da su svi bili mišljeja kapetanova, kad me je prvi put vidio, i pomislili, da sam izgubio zdrav razum. To spominjem kao primjer za veliku moć navike i predrasude.

Za kratko smo vrijeme došli ja i moja porodica i prijatelji do pravoga sporazumka; no moja žena svečano izjavi, da nikad više ne smijem ići na more, iako je moja zla sudbina odredila tako, te ona nije imala moć da me spriječi, kako će čitalac poslije doznati. Medjutim ja ovdje svršavam Drugi Dio svojih nesretnih Putovanja.

S engleskoga preveo **Zlatko Hribar.**

N. V. GOGOLJ:

DOŽIVLJAJI ČIČIKOVA

ILI

MRTVE DUŠE

HUMORISTIČNA KNJIŽNICA SV. 82.—95.

Upravo je izašlo ovo klasično satirično djelo, koje tako prvi put dobiva naše općinstvo potpuno prevedeno s ruskoga originala. U tom je djelu genijalno prikazana sva Rusija od plemića i činovnika do kočijaša trojke i mužika. Pustolov Čičikov putuje Rusijom i kupuje „mrtve duše" (umrlih kmetova) i pri tom nam pisac otkriva svu veličanstvenost ruske zemlje, sjajnim humorom crta originalnost ruskih ljudi ali i bijedu i zapuštenost toga velikoga naroda. Mnogo štošta bit će nam jasnije u sadanjem ratu s Rusijom kad pročitamo taj roman. U svojoj su ideji „Mrtve duše" genijalna satira na uredbu kmetstva, te su, kad su izašle, imale silan socijalni utjecaj. No „Mrtve duše" odaju na svakoj stranici, u svakom opisu i slici ruku genijalnoga majstora, pjesnika i originalnoga humoriste tako, da je to jedan od najslavnijih humorističnih romana svjetske književnosti. Slaveni uopće nemaju ravnog ili boljeg humorističnoga djela. „Mrtve duše" je lijepo preveo pop Veljko Lukić, dobar poznavalac ruskog i hrvatskoga jezika. Djelo ima sliku Gogoljevu, opširan nacrt njegova života i rada, te Gogoljev predgovor.

Cijena **K 4·—**, na finom papiru i elegantno uvezano **K 5·—**, poštom 20 filira više.

50 najboljih svezaka „Humoristične knjižnice K 10·—.

Novija izdanja „Humoristične knjižnice".

Sv. 13. i 14. A. G. Matoš: **Život za milijune.** Pod tim naslovom prve pripovijesti izašlo je 8 humoreska i satira pokojnoga Matoša. Sve se odlikuje otmjenim književnim stilom, zanimivim sadržajem i onom duhovitošću, koja je Matoša učinila tako popularnim u cijeloj široj Hrvatskoj. Vrlo ukusno izdanje donosi uspjelu sliku Matoševu. Cijena 40 fil.

Sv. 20. Milan Ogrizović: Pripovijesti.

Izašlo je treće izdanje šaljivih pripovijesti ovog poznatog hrv. pisca, budući da su prva dva izdanja posve raspačana. Većinom su to pripovijesti iz narodnog života Like, a jedna iz zagrebačkog društva. Ima ih svega četiri: »Kod sedmerice« (doživljaji ličke deputacije k stolu sedmorice), zatim: Dvije vjere u jednom selu. — Trzanje. — Naši ljudi (tipovi iz ličkoga sela). Naslovni list donosi izvrsnu karikaturu Ogrizovićevu od B. Petrovića. — Cijena 30 filira.

Sv. 27. i 37. B. Nušić: Trinaest šaljivih priča. 50 fil. S predgovorom. II. izdanje.

Sv. 44—46. B. Nušić: Maksim i druge humorecke. II. izd. 50 fil.

Sv. 73—74. A. P. Čehov: Izabrane humoreske.

Čehov je poznat kao majstor humorističnih crtica, te u toj vrsti zauzima jedno od prvih mjesta u svjetskoj književnosti. U »Humorističnoj Knjižnici« je upravo izašla zbirka od 17 izabranih njegovih humoreska. Poznati ruski realizam, dobra karakteristika ličnosti, prirodan humor, glavna su odlika ovih izvrsnih humoreska, koje će svatko pročitati pravim uživanjem. — Cijena 50 filira.

Sv. 75. Živan iz Srema (dr. Bertić): Na velike škole.

Iz izdanja »Matice Hrvatske« (Ženski udesi«) i po svojim satirično-političkim pričama poznati pisac izdao je sada u »Humorističnoj Knjižnici« jednu od svojih najboljih stvari, pripovijest »Na velike škole«. Pričanje je to o

malom Srijemcu Marku, kojeg bi otac dao u gimnaziju, ali baka i mati ne da, koji za to mora da na općini »izučava upravu i hrvatsko-srpski spor« ; koji nakon mnogo zapreka putuje u grad, u gimnaziju, a kasnije i na velike škole u Zagreb; no spali tamo nekakvu zastavu i dospije u tamnicu. Život u srijemskom selu, lokalne političke svadje, školovanje Markovo — sve je to ispripovijedano tako sočnim, jedrim stilom, kako to već Srijemci umiju, a krasnim jezikom i narodnim prirodnim humorom, kojim se odlikuju i ostale Bertićeve radnje. Ljudi su kao živi pred nama, upravo tipovi našeg seljaka, u svoj svojoj seljačkoj prostodušnosti, konservativnosti, dobroti i patrijarhalnosti. Ima nekoliko snažnih i značajnih prizora, da je prava šteta, da pisac nije produžio svoju priču. — Cijena 30 filira.

Sv. 76.—77. Ratne šale. II. d'o.

Zbirka je to ratnih pošalica, anekdota, pripovijesti sa fronte i iza fronte, dosjetki iz kasarna i t. d. U ovo vrijeme svakako vrlo zgodna i zanimiva knjižica. Osobito su pak uspjele dosjetke sa stavnje pučkih ustaša, zatim humoreska „Dolazak ranjenika“, narodna šala „Na krumpirskoj patroli“, francuske ratne anekdote, novela „Soldat“ do F. Molnára, savremena anekdota „33%“ i mnogo drugih Ciena 50 filira.

Sv. 78. F. Molnar: Rajska i zemaljska ljubav.

Pod ovim naslovom izašla je zbirka novela po svojim dramama („Gjavo“, „Gardiska“ itd.) poznatog glasovitog modernog madžarskog pisca. Osim izvrsne humoristične slike „Kod zubara“, u svim se ostalim novelama radi o ljubavi, i to — razumije se — više o onoj zemaljskoj, nego o rajskoj. Sve te ljubavne priče odlikuju se zanimivim sadržajem, duhovitim svršetkom, živim dialogom i onom upravo francuski finom ironijom i pikanterijom, kao što je nalazimo u poznatim novelama Catulle Mendesa. Cijena 30 fil.

Sv. 79. i 80. **B. Nušić: Hram sv. Luke i druge humoreske.** U »Humorističkoj knjižnici« izašla je zbirka novih Nušićevih šaljivih prča. Jedna je bolja od druge, u svakoj ima toliko duhovitosti, komičnih situacija i humora, da se te pripovijesti čitaju na dušak, tim više, što su pisane sočnim i živim narodnim stilom. Rijetko tko umije čitaoca tako nasmijati kao Nušić. U tom mu gotovo nema premca. Prepričavati sadržaj njegovih humoreska — nema svrhe. To valja čitati i uživati. Ovu zbirku zato toplo preporučujemo svakom prijatelju zdrave narodne šale i humora. Cijena 60 fil.

Popis do sada izašlih svezaka.

Svaki svezak stoji 30 filira.

Sv. 1.–62. Rasprodani. Osim

Sv. 13 i 39. **A. G. Matoš: Život za milijune** i druge humoreske i satire. Sa slikom Matoševom. II. izdanje. Cijena 40 fil.

Sv. 20. **Milan Ogrizović: Pripovijesti. III. izdanje.** S karikaturom pisca od B. Petrovića.

Sv. 27.—37. **Ben Akiba Nušić: Trinaest šaljivih priča.** Drugo izdanje. Cijena 50 fil.

Sv. 44.—46. **Nušić: Maksim i druge humoreske** II. izdanje. 50 fil.

Sv. 63. Najbolje njemačke anekdote.

Sv. 64. A. P. Čehov: Činovničke humoreske II.

Sv. 65. N. V. Gogolj: Kabanica („Šinjel“).

Sv. 66.–67. Ratne šale. (Rasprodano.

Sv. 68.—70. **Roda Roda: Paša se smije.** Šaljive priče i anekdote s blizog i dalekog istoka 50 fil.

Sv. 71.–72. **Moderni njemački humor.** Izbor humoreska i satira najboljih njemačkih pisaca. Cijena 50 filira.

Sv. 73.—74. **A. P. Čehov: Izabrane humoreske.** Cijena 50 filira.

Sv. 75. **Živan iz Srema** (Živko Bertić): **Na velike škole.** Cijena 30 filira.

Sv. 76—77. **Ratne šale. II. dio.** Ratne pošalice anekdote, pripovijesti sa fronte i iza fronte, dosjetke iz kasarne i t. d. Cijena 50 filira.

Sv. 78. **F. Molnar: Rajska i zemaljska ljubav i druge novele.** Preveo s madžarskoga dr. F. Madjarević. Cijena 30 filira. **Pikantno.**

Sv. 79 80. **B. Nušić: Hram sv. Luke i druge humoreske.** Najnovije Nušićeve šaljive priče. Cijena 60 fil.

Sv. 81. **Baća Gjuka: Naše šale.** Duhovite humoreske mladoga srijemskoga humoriste Gjuke Kutuzovića. 40 fil.

Sv. 82.—95 **N. V. Gogolj: Doživljaji Čičikova ili Mrtve duše.** Preveo pop **Veljko Lukić.** 224 str. S opširnim nacrtom Gogoljeva života i rada, sa slikom i njegovim predgovorom. Sjajnim humorom i neopisivom ljepotom prikazana Rusija i originalnost ruskih ljudi. Najbolje slavensko humoristično djelo. Cijena K 4·—, elegantno uvezano K 5·—.

Sv. 97. **Ignjat Herrmann: Osveta zaljubljenoga i druge humoreske** 40 fil. Vrlo zabavno.

Sv. 97.—98. **J. Swift: Guliver kod divova.** Preveo s engleskoga Z. Hribar. Klasično satirično djelo svjetske književnosti. Ilustrirano izdanje za odrasle 60 fil.

U štampi:

Sv. 99. **Catulle Mendés: Nagradjeni ljubavnik** i druge novele. Duhovite i dražesne stvarce slavnoga franceskoga pisca.

Sv. 100. Jubilarni broj: **Narodne šaljive pripovijesti.** Cij. 40 fil. Kritično izdanje.

Sv 101. **Ratne šale** III. dio. Cij. 40 fil.

Godišnja pretplata (24 sveska) K 6·—.

Adresa za naručbe:

Humoristična knjižnica, Zagreb

Vojnička ulica 13.

Odgovorni urednik: Zvonimir Biljan. Izdaje i uredjuje Milivoj Blažeković.
Tisak Pučke tiskare d. d. u Zagrebu.